

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра цивільно-правових дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Перший проректор НАВС
полковник поліції**

Станіслав ГУСАРЄВ

23.03.2021

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНОГО ПРАВА»**

minor/вибіркова

**для підготовки здобувачів III освітньо-наукового рівня вищої освіти ступеня доктора
філософії**

галузь знань (08) «Право»

за спеціальністю (081) «Право»

освітньо-наукова програма ВК 02

за денною та заочною формами навчання

мова навчання – українська

форма підсумкового контролю – екзамен

Київ – 2021 рік

Розробники:

Леся ШАПОВАЛ – доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент;

Ірина БОРОВСЬКА – доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент;

Наталія БЛЯНСЬКА – професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін
Протокол від 18.02.2021 року, № 14

Завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
полковник поліції

Валентина МИРОНЕНКО

Схвалено науково-методичною радою НАВС
Протокол від 22.03.2021 року, № 6.

Голова науково-методичної ради

Станіслав ГУСАРЄВ

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри
від __.__.202_ № __

протокол науково-методичної ради
від __.__.202_ № __

Завідувач кафедри

Валентина МИРОНЕНКО

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри
від __.__.202_ № __

протокол науково-методичної ради
від __.__.202_ № __

Завідувач кафедри

Валентина МИРОНЕНКО

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри
від __.__.202_ № __

протокол науково-методичної ради
від __.__.202_ № __

Завідувач кафедри

Валентина МИРОНЕНКО

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предметом вивчення навчального курсу «Актуальні проблеми сімейного права» є: а) термінологічні проблеми в сімейному праві; б) інститут шлюбу в сімейному праві; в) проблеми визначення правового статусу подружжя; г) прогалини і колізії правового регулювання у правовідносинах батьків і дітей; д) відносини, які виникають у зв'язку із влаштуванням дітей, які позбавлені батьківського піклування.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми сімейного права» є надання здобувачам знань у сфері сімейних правовідносин, що стане нагальною передумовою визначення соціально-правових пріоритетів в сімейній сфері; поглиблене вивчення сімейного законодавства в рамках курсу надає можливість виявлення прогалин та неузгодженостей норм різних галузей законодавства, що регулюють відносини за участю членів сім'ї; отримані знання та уміння стануть передумовами розробки конкретних пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства та наукових досліджень в галузі сімейного права;

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Актуальні проблеми сімейного права» є формування у здобувачів системи науково-теоретичних та практичних знань, ознайомлення з основними проблемами сімейного законодавства України, в процесі вивчення курсу надаються методичні та практичні рекомендації з підготовки до наукової діяльності, навичок науково-дослідницької роботи, пошуку та обробки нормативно-правових актів та наукової літератури у визначенні проблематики сімейного права та пошук шляхів вирішення.

Пререквізити:

теорія держави і права, логіка, психологія, конституційне право, кримінальне право та процес, цивільне право, актуальні питання українського права та державотворення, українська наукова мова актуальні проблеми філософії права, порівняльне правознавство, методологія юридичної науки, цивільне право та процес: доктринальні та практичні проблеми

Постреквізити

актуальні питання інформаційного права, педагогіка вищої школи, організація та методологія наукової діяльності, актуальні проблеми філософії, актуальні проблеми захисту цивільних прав та інтересів, сучасні світові правові процеси, актуальні проблеми авторського права, актуальні проблеми права соціального забезпечення, Modern aspects of human rights: European standard

Компетентності відповідно до III освітньо-наукового рівня вищої освіти ступеня доктор філософії зі спеціальності 081 «Право»

Інтегральна компетентність	Здатність генерувати нові ідеї та пропозиції, розв'язувати комплексні проблеми, приймати організаційно-управлінські рішення у сфері професійної та/або дослідницько-інноваційної юридичної діяльності, застосовувати методологічний інструментарій наукової та педагогічної діяльності, а також здійснювати власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну для переосмислення наявних і формування нових цілісних правових знань і практичне значення для вдосконалення
-----------------------------------	---

	національної правової системи в умовах європейського та євроатлантичного курсу України.
Загальні компетентності	<p>ЗК 1. Здатність створювати, висловлювати чи реалізовувати нові ідей, методи і технології шляхом критичного та інноваційного мислення з урахуванням впливу раціональних та ірраціональних, об'єктивних і суб'єктивних факторів, а також можливих варіантів розвитку подій.</p> <p>ЗК 2. Здатність вирішувати проблеми, досягаючи поставленої мети (цілей), через осмислення та розуміння змісту проблемної ситуації, її формулювання, планування та розв'язання, а також моніторинг одержаних результатів.</p> <p>ЗК 3. Здатність до співпраці, командної роботи, поваги до думок і вчинків інших людей, адекватного сприйняття зауважень і пропозицій стосовно власної діяльності, конструктивного вирішення конфліктів, ефективного лідерства, прагнення досягти компромісу під час прийняття рішень, а також вміння підтримувати партнерські відносини.</p> <p>ЗК 4. Здатність адаптуватися до змін у психологічному опосередкуванні соціальних процесів, спроможність до саморегуляції, самоконтролю, стійкості та емпатії, реалізації ефективної стратегії і тактики управління особистими емоціями та поведінкою.</p> <p>ЗК 5. Здатність пізнати й сприйняти позитивний зарубіжний досвід з урахування поваги до різноманітностей, активної толерантності, полілогу культур і плюралізму проявів і вимірів суспільної дійсності, а також на засадах збереження та розвитку національної своєрідності.</p> <p>ЗК 6. Здатність знаходити, перевіряти та систематизувати інформацію, використовувати різні види джерел останньої, переконливо формулювати в усній і письмовій формах аргументи відповідно до контексту певного дискурсу.</p> <p>ЗК 7. Здатність ефективно використовувати державну, рідну та іноземні мови в певних соціальних і культурних контекстах, розширювати словниковий запас, знання функціональної граматики різних мов та усвідомлювати основні види словесної комунікації з урахуванням культурного різноманіття, поваги до індивідуальних мовних особливостей кожної людини.</p> <p>ЗК 8. Здатність застосовувати логіко-математичне та просторове мислення для пояснення і вирішення суспільних проблем шляхом використання логічних правил і законів, статистичних даних, графіків, моделей, діаграм, проведення експериментів.</p> <p>ЗК 9. Здатність використовувати сучасні цифрові технології для розвитку творчості, соціальної інтеграції, співпраці з іншими людьми, задоволення приватних і публічних інтересів через взаємодію з програмним забезпеченням, електронними пристроями та штучним інтелектом.</p> <p>ЗК 10. Здатність діяти та працювати як відповідальний громадянин та брати активну участь у соціальному житті з</p>

	<p>урахуванням принципів і норм, пов'язаних з людиною, групою, організацією, суспільством, економікою, політикою та культурою, усвідомлювати цілі та ідей сталого розвитку, зокрема щодо запобігання негативним екологічним змінам на глобальному рівні.</p> <p>ЗК 11. Здатність проводити наукові дослідження та усвідомлювати соціальну відповідальність за вплив їхніх результатів на прогресивний поступ суспільства, а також ураховувати під час підготовки особистої кваліфікаційної наукової праці вимоги академічної доброчесності.</p> <p>ЗК 12. Здатність усвідомлювати різноманітності та культурні особливості різних суспільств і народів, бути відкритим до культурного самовираження, поважати його, а також дотримуватися етичних норм і бути відповідальним стосовно творчої та інтелектуальної власності.</p>
<p>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності</p>	<p>СК 1. Здатність до комплексного аналізу та розв'язання актуальних філософсько-методологічних і філософсько-правових проблем та їх осмислення в контексті різних типів праворозуміння й розвитку сучасної юридичної науки та практики, а також правоохоронної діяльності.</p> <p>СК 2. Здатність обробляти, аналізувати та контекстуалізувати значні обсяги наукової інформації з різних джерел, інтерпретувати результати наукових досліджень іноземною мовою, презентувати і доводити результати наукового пошуку з проблем права іноземною мовою, спілкуватися у професійному середовищі та з представниками інших професійних груп у національному та міжнародному контекстах.</p> <p>СК 3. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології в освітньому процесі й науково-дослідній діяльності, а також ефективно реалізовувати інформаційне право та прогнозувати напрями розвитку вітчизняної державної інформаційної політики в умовах розбудови інформаційного суспільства в Україні.</p> <p>СК 4. Здатність досліджувати проблеми у правовій сфері на основі наукової методології з дотриманням принципів академічної доброчесності, оцінювати та вирішувати питання педагогічної діяльності з урахуванням стандартів професійної етики та соціальної відповідальності.</p> <p>СК 5. Здатність аналізувати, зіставляти та узагальнювати інформацію з огляду на різні наукові погляди, інтерпретувати отримані результати наукової діяльності правової та суміжних з нею галузей знань засобами державної мови, володіти культурою усного та писемного мовлення через розуміння природи наукової мови, а також застосування її у процесі наукової та фахової комунікації в аспекті різножанрової інтерпретації.</p> <p>СК 6. Здатність кваліфіковано аналізувати особливості реалізації норм приватного права в різних сферах суспільної дійсності, оцінювати вітчизняне цивільне та пов'язані з ним інші галузі законодавства на предмет відповідності принципам і нормам Конвенції про захист прав людини і</p>

основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини.

СК 7. Здатність осмислити та зрозуміти глобальні світові процеси у правовому житті суспільства, що відбуваються на міжнародному і регіональних рівнях, та їх вплив на модернізацію національної правової системи України за допомогою сучасної методології юридичної науки.

СК 8. Здатність визначати та оперувати психологічними особливостями феноменів правової дійсності, застосовувати адекватні методи спонукання правослухняної поведінки, розробляти та впроваджувати профілактичні заходи стосовно формування та прояву девіацій розвитку особистості.

СК 10. Здатність інтегрувати інформацію щодо сучасного стану та особливостей формування та використання публічних фінансів, тенденцій розвитку їх правового забезпечення, специфіки імплементації міжнародних стандартів у сфері фінансової діяльності держави.

СК 14. Здатність розуміти механізм правового регулювання судово-експертної діяльності, моделювати варіанти призначення судових експертиз, використовуючи їх сучасні можливості, а також фахово оцінювати обґрунтованість, повноту, достовірність і допустимість висновку експерта.

СК 15. Здатність виявляти, аналізувати, професійно пояснювати та обґрунтовувати причинно-наслідкові зв'язки між правовими явищами, подіями, об'єктами і процесами та досліджувати закономірності їх розвитку й перебігу з використанням інноваційних підходів і технологій.

СК 17. Здатність формувати системні теоретичні та емпіричні знання у сфері розвитку державно-правових явищ і процесів, кваліфіковано проводити наукові дослідження в галузі теорії та історії держави і права, здійснювати історико-теоретичне тлумачення правових пам'яток і чинних правових актів, надавати рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства.

СК 18. Здатність пізнати правові явища та процеси в різних державах і культурах світу, особливості порівняльно-правового аналізу окремих об'єктів порівняльного правознавства, засвоїти наукові відомості про якісні характеристики зарубіжного права та можливості їх використання у вітчизняній юридичній практиці.

СК 19. Здатність аналізувати нагальні проблеми сучасного публічного права, оцінювати вітчизняне конституційне та пов'язані з ним інші галузі законодавства на предмет відповідності міжнародним і європейським стандартам.

СК 20. Здатність і готовність до аналізу освітньої політики, вирішення педагогічних проблем у професійній діяльності та підвищення рівня педагогічної культури.

Здобувачі вищої освіти III освітньо-наукового рівня вищої освіти ступеня доктор філософії зі спеціальності 081 «Право» повинні продемонструвати такі результати навчання:

ПРН 1. Розуміти та використовувати філософсько-методологічні підвалини сучасної науки, зокрема юридичної, інтегративне праворозуміння і філософсько-правову методологію під час реалізації права, наукового пошуку та організації самостійної науково-дослідної роботи.

ПРН 2. Кваліфіковано відображати результати науково-педагогічної діяльності в публікаціях у фахових вітчизняних і закордонних виданнях, у тому числі таких, що входять до міжнародних наукометричних баз, професійно презентувати їх на вітчизняних і міжнародних наукових конференціях, семінарах, а також мати досвід практичного використання іноземної мови в науково-педагогічній діяльності.

ПРН 3. Ефективно використовувати інформаційні та комунікаційні технології в освітньому процесі й науково-дослідній діяльності, а також реалізовувати інформаційне право та прогнозувати напрями формування вітчизняної державної інформаційної політики в умовах розбудови інформаційного суспільства в Україні.

ПРН 4. Розуміти особливості організації науково-дослідної діяльності з актуальних проблем правової теорії та юридичної практики, психолого-педагогічні закономірності професійного навчання та виховання здобувачів вищої освіти відповідно до державних стандартів, застосовувати наукову методологію та захищати результати науково-дослідної діяльності у встановленому порядку.

ПРН 5. Уміти спілкуватися державною мовою у професійній і науковій діяльності з огляду на види, жанри та засоби української наукової мови (в усній і писемній формах), а також монологічне, діалогічне та полілогічне мовлення, застосовувати знання української наукової мови для забезпечення ефективної професійної комунікації, а також володіти культурою мови та мовним етикетом.

ПРН 6. Здійснювати ефективне забезпечення прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави як на національному рівні, так і у міжнародно-правових відносинах, розуміти особливості функціонування механізму приватноправового регулювання та обґрунтовувати пропозиції щодо його вдосконалення.

ПРН 7. Характеризувати сутність, стан і можливі вектори розвитку глобальних світових правових процесів, що відбуваються на міжнародному і регіональних рівнях, та їх вплив на вдосконалення національної правової системи України за допомогою гносеологічного потенціалу сучасної методології юридичної науки.

ПРН 8. Використовувати психолого-юридичні засоби і прийоми в управлінні людьми, розумінні різних особливостей і проявів правової поведінки, правосвідомості та соціалізації особистості.

ПРН 9. Планувати та здійснювати науково-теоретичні та прикладні дослідження з публічного управління та адміністрування і суміжних адміністративно-правових напрямів з використанням сучасної методології, а також визначати перспективні напрями розвитку механізму адміністративно-правового регулювання.

ПРН 14. Демонструвати навички застосування теоретичних знань для вибору судової експертизи, аналізувати можливості судових експертиз для доказування у справі, визначати можливість застосування висновку експерта у правозастосовній діяльності.

ПРН 15. Розкривати загальні та специфічні закономірності існування правових явищ та їх відображення в об'єктивній дійсності на підставі інноваційних підходів і технологій з метою використання у професійній, науковій і науково-педагогічній діяльності.

ПРН 16. Критично оцінювати нормативно-правове забезпечення правоохоронної діяльності, розробляти пропозиції щодо його вдосконалення, а також використовувати навички здійснення оперативного-розшукової діяльності в сучасних умовах.

ПРН 17. Виявляти системний науковий світогляд і потенціал до креативного мислення, мати здатність встановлювати загальні закономірності й тенденції розвитку

історико-правових явищ і процесів, демонструвати самостійне мислення, достатнє для наукових досліджень у галузі теорії та історії держави і права, здійснювати викладання історико-правових і теоретико-правових дисципліни на високому науковому й методичному рівнях.

ПРН 18. Здійснювати аналіз національних правових систем окремих країн світу, їх типологізацію, а також юридичні наукові дослідження в контексті сучасного плюралізму правових реальностей на основі порівняльно-правового методу, усвідомлювати витoki, генезис і сучасний стан функціонування юридичних явищ і процесів у зарубіжних правових системах і виявляти тенденції їх розвитку з метою запозичення позитивного правового досвіду у вітчизняну юридичну практику.

ПРН 19. Критично оцінювати сучасний стан правового регулювання публічно-правових відносин, висловлювати обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення конституційного та пов'язаних з ним інших галузей законодавства України, використовувати отримані навички в науково-педагогічній і професійній правозастосовній діяльності.

ПРН 20. Розуміти психолого-педагогічні закономірності професійного навчання та виховання здобувачів вищої освіти відповідно до державних стандартів й шляхи вдосконалення рівня власної кваліфікації.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- загальні теоретичні проблеми сучасного сімейного права;
- термінологічні проблеми та шляхи усунення законодавчих неузгодженостей;
- особливості регулювання відносин членів сім'ї;
- актуальні питання пов'язані з влаштуванням дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування;
- застосування в практичній діяльності норм сімейного законодавства;

вміти:

- тлумачити та застосовувати норми сімейного законодавства;
- узагальнювати практику використання сімейного законодавства та робити відповідні висновки за результатами узагальнення;
- правильно застосовувати роз'яснення судових та інших органів у процесі застосування норм сімейного права;
- проводити роз'яснення сімейного законодавства серед населення.

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання (д/б та ксф)	заочна форма навчання (д/б та ксф)
	Рік підготовки	
	2	2
Загальна кількість годин – 90 (для денної форми навчання) Загальна кількість годин – 90 (для заочної форми навчання)	Семестр	
	3	3
	Лекції	
	4 год.	
	Семінарські	
	10 год.	
	Практичні	
	16 год.	
	Самостійна робота	
	60 год.	
	Вид контролю	
	екзамен	

3. Структура залікового кредиту (тематичний план)

Назви розділів і тем	Кількість годин										
	денна форма					заочна форма					
	всього	у тому числі				всього	у тому числі				
		л	сем.	п	с. р.		л	сем.	п	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Тема 1. Сімейне право: проблеми термінології	12	-	2	2	8	18	2	2		14	
Тема 2. Інститут шлюбу у сімейному праві	20	2	2	4	12	16			2	14	
Тема 3. Проблеми визначення правового статусу подружжя	18	-	2	4	12	18		2	2	14	
Тема 4. Правовідносини батьків і дітей: прогалини і колізії правового регулювання	16	-	2	2	12	18		2	2	14	
Тема 5. Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: оптимізація організаційно-правових форм	24	2	2	4	16	20			2	18	
		Екзамен						Екзамен			
Усього годин	90	4	10	16	60	90	2	6	8	74	

4. Плани семінарських та практичних занять

4.1. Плани семінарських занять

Тема 1. Сімейне право: проблеми термінології

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Проблема визначення місця сімейного права в загальній системі права .
2. Юридичний аспект поняття сім'я.
3. Проблема визначення поняття член сім'ї за сімейним, цивільним та житловим законодавством України.
4. Аналіз положень Конституції України, законів України, в яких вживається термін «член сім'ї»

Тема 2. Інститут шлюбу у сімейному праві

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Поняття шлюбу та його правова природа.
2. Позитивні та негативні умови укладення шлюбу.
2. Порядок укладання шлюбу. Шлюбний договір
3. Недійсність шлюбу. Визнання шлюбу неукладеним
4. Поняття та підстави припинення шлюбу.

Тема 3. Проблеми визначення правового статусу подружжя

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Поняття та загальна характеристика особистих правовідносин за участю подружжя.
2. Види особистих немайнових прав і обов'язків подружжя.
3. Майнові права та обов'язки подружжя.
4. Права та обов'язки подружжя по утриманню.

Тема 4. Правовідносини батьків і дітей: прогалини і колізії правового регулювання

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Застосування в Україні законодавства іноземних держав до регулювання сімейних відносин з іноземним елементом
2. Колізійні проблеми визначення походження дитини
3. Позбавлення і обмеження батьківських прав
4. Колізійні питання усиновлення
5. Колізійні питання опіки і піклування
6. Права батьків і дітей на майно
7. Аліментні зобов'язання батьків і дітей (колізійні питання)

**Тема 5. Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування:
оптимізація організаційно-правових форм**

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Поняття та порядок усиновлення, його правові наслідки
2. Опіка та піклування над дітьми: проблемні положення
3. Патронат над дітьми
4. Приймозна сім'я та порядок її створення
5. Дитячий будинок сімейного типу
6. Спільне та відмінне прийомної сім'ї та дитячого будинку сімейного типу
7. Проблема вирішення оптимізації організаційно-правових форм влаштування дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування

4.2. Завдання для практичних занять

Загальні методичні поради:

Ад'юнктам (аспірантам) в робочих зошитах пропонується розглянути та вирішити практичні ситуації та виконати завдання. Оформлення повинно містити розгорнуту обґрунтовану відповідь з обов'язковим посиланням на нормативно-правові джерела.

Перевіряється викладачем під час проведення практичних занять.

Тема 1. Сімейне право: проблеми термінології

Навчальний час – 2 год.

Задача 1.

Право на житлове приміщення державного і комунального житлового фонду фізичної особи виникає з договору найму житла, згідно якого у всіх членів сім'ї наймача рівні права та обов'язки. (ст.61 ЖКУ). Комунальне підприємство звернулось до суду з виселенням з квартири наймача Івакіна громадянки Клочкіної, яка за його заявою є співмешканкою, а отже членом сім'ї, але інших доказів немає. Представник комунального підприємства вважає, що Івакін здає частину квартири в піднайом.

Визначте чи підпадає в даному випадку Клочкіна під поняття член сім'ї наймача.

Задача 2.

Подружжя Аваніних проживали в спільній квартирі, яка була зареєстрована на Аваніна. Після розірвання шлюбу майно не ділили і ще п'ять років проживали в одній квартирі. Аванін звернувся до суду з позовом про виселення, посилаючись на те, що Аваніна не є членом його сім'ї, квартира належить йому і він хоче знову укласти шлюб, а чужа жінка в його квартирі порушує його право на особисте життя.

Проаналізуйте дану ситуацію та порядок її вирішення.

Задача 3.

Дядько і племінниця мали близькі стосунки багато років. Племінниця, як член сім'ї вселилась до квартири, яка належали їй дядьку. У реєстрації шлюбу їм було відмовлено. Після смерті дядька вона звернулась до суду з заявою про встановлення факту перебування у фактичних шлюбних відносинах з метою подальшого отримання спадку.

Чи підпадають дані відносини під поняття сімейні, обґрунтуйте. Проаналізуйте ситуацію, яке рішення повинен винести суд.

Задача 4.

Проаналізуйте термін «утримання», визначте критерії розуміння цього терміну у відповідній науковій літературі та законодавстві.

Задача 5.

Визначте проблеми визначення кола осіб, які мають право на обов'язкову частку в спадщині та осіб, які є спадкоємцями четвертої черги.

Задача 6.

Визначте проблеми єдності правового регулювання в сімейному та спадковому праві при визначенні кола спадкоємців та його співвідношення із учасником сімейних відносин за ст. 2 СК України.

Задача 7.

Калічка К. звернулася з позовом про визнання недійсним свідоцтва про право успадкування майна, яке залишилося після смерті її єдинокровної сестри Калічки А., посиляючись на те, що нотаріальна контора безпідставно видала свідоцтво на все майно лише на одного повнорідного брата Калічки А. — Кухара О. Сама позивачка виховувалася в іншій сім'ї і стосунків з Калічкою А. не підтримувала. Аналогічний позов подав і зведений брат Калічки — Кухар О.

Як вирішаться позови? Які види родинних та інших (яких саме?) зв'язків можна встановити? Який ступінь споріднення між зазначеними особами?

Тема 2. Інститут шлюбу у сімейному праві

Навчальний час – 4 год.

Задача 1.

Під час відпустки у Єгипті загинули батьки Івасика, якому було лише один рік. Майже після смерті батьків Івасика усиновило подружжя, яке було друзями загиблих, які вже мали нещодавно народжене маля. Діти виховувались та з дитинства були разом, а по досягненню шлюбного віку мали намір одружитись, подали заяву до органу РАЦС, де їм було відмовлено в реєстрації шлюбу.

Надайте юридичний висновок, яким чином особи можуть отримати право на шлюб?

Задача 2.

Подружжя Іванків удочерило малолітню дівчинку Оленку. Через рік після удочеріння дружина Іванків померла. Спочатку Іванків ставився до дочки, як до рідної дитини, але згодом зрозумів, що закохався. Коли Оленці виповнилось 18 років він запропонував їй одружитись. Вони подали заяву до органу РАЦС, але їм було відмовлено.

Надайте юридичну консультацію, за яких умов шлюб може бути зареєстровано?

Задача 3.

Люлькін О. та Ю. Крискіна звернулися до сільради з заявою про реєстрацію шлюбу. Голова сільради в реєстрації відмовив, так як йому було відомо, що батько Люлькіна мав близькі стосунки з матір'ю Крискіної, і остання є його позашлюбною дитиною.

Надайте юридичну оцінку ситуації та шляхи вирішення.

Задача 4.

Ю.Петрикович та О.Ручкіна вирішили одружитись та подали заяву до органу РАЦС і визначити дату весілля. За декілька днів до весілля Ручкіна запропонувала поїхати до старенької бабусі у село. Молодята настільки милувались краєвидом, що зрозуміли що хочуть одружитись та в подальшому проживати в бабусиному вишневому садочку.

Чи можуть Петрикович та Ручкіна зареєструвати шлюб за місцем знаходження у селі, яким чином провести реєстрацію «на виїзді» до села, враховуючи, що вони вже подали заяву в іншому місті.

Задача 5.

Юсупов з дитинства хворів на тяжку хворобу крові. Оскільки родина була заможна хлопчика з дитинства лікували в кращих клініках світу та з віком хвороба не проявлялась і навіть близькі люди не знали про наявність у Юсупова такої проблеми зі здоров'ям. Він закінчив університет, де ще коли навчався почав сумісно проживати з Юлією та вони прожили три роки разом(яку не повідомив про хворобу, бо вважав, що з віком все минулось) потім одружились.

Колись на сімейному святі, куди приїхала тітка з Ізраїлю, Юля підслухала розмову про хворобу чоловіка. Юля образилась та звернулась до суду з вимогами визнати шлюб недійсним, розподілити сумісне майно, виселити чоловіка з спільної квартири, стягнути аліменти на утримання та відшкодувати моральну шкоду. Вважає, що чоловік приховав хворобу, яка є небезпечною для її дітей, чим спричинив моральну шкоду.

Які з зазначених вимог підлягають задоволенню, надайте юридичний висновок ситуації.

Задача 6.

Плошкіна подала до суду позов про визнання шлюбу недійсним, укладеним між нею та Грилликом від якого має двох дітей. У позові вказала, що знає, що Гризлик обрав шлюб лише заради житлової площі та реєстрації, оскільки приїхав до міста з далекого села та не мав жодних перспектив працевлаштування. Зараз буває дома рідко, постійно працює за контрактом у Польщі, дітей не виховує.

Чи підлягає позов задоволенню, що може бути доказом на підтвердження заявленого позивачкою? Які наслідки визнання шлюбу недійсним.

Задача 7.

Махненко і Косенко вирішили укласти шлюб. Незадовго до реєстрації Махненко важко захворіла і була госпіталізована. Косенко кілька разів звертався до органів РАЦС з проханням зареєструвати шлюб без її присутності, оскільки вона не в змозі з'явитися до РАЦС, але може дати письмову згоду на реєстрацію шлюбу за її відсутності.

Визначте порядок реєстрації в органах РАЦС для такого випадку.

Задача 8.

У 2000 році було зареєстровано шлюб Кузика та Ланіної, в шлюбі народилась дочка. Необхідність утримання сім'ї змусила Кузика виїхати працювати за кордон. Коли Ланіна перекладала речі чоловіка вона прочитала його лист, з якого стало відомо, що він вже декілька років перебуває у шлюбі в Білорусії. Ланіна подала позов про визнання шлюбу недійсним.

Визначте підстави визнання шлюбу недійсним та надайте юридичну характеристику ситуації.

Задача 9.

Садов вирішив укласти шлюб з Криловою. Відділ РАЦС відмовив у його реєстрації, мотивуючи тим, що вони є єдинокровними братом і сестрою. Садов наполягав на реєстрації, доводячи, що кровного споріднення між ними не існує, оскільки його батько, не перебуваючи у шлюбі з матір'ю Криловою під час її народження і не маючи з нею фактичних шлюбних стосунків, але намагаючись допомогти їй, тільки погодився встановити батьківство і визнати її своєю дочкою, що і було зроблено.

Яке рішення має прийняти відділ РАЦС?

Задача 10.

Окист та Грюндель подали заяву про реєстрацію шлюбу та призначили дату весілля. З дня подання заяви наречені за домовленістю пройшли медичне обстеження та виявилось що вони повністю здорові. Шлюб було зареєстровано.

За кілька днів після реєстрації шлюбу Окист попав в реанімацію після витоку хімічної речовини де було виявлено, що він хворий на венеричну хворобу.

Батьки Грюндель вважають що вона повинна визнати шлюб недійсним та забрати всі коштовні подарунки на весілля.

Надайте юридичну консультацію Грюндель.

Задача 11.

Кукін знаходився у близьких стосунках з 17-річною Оксаною. Батьки дівчини, дізнавшись, що вона вагітна, наполягали, щоб Кукін одружився з нею. Він відмовився подавати заяву, а його батьки заявили про неможливість укладення шлюбу, мотивуючи тим, що Кукін страждає недоумством і не розуміє значення своїх дій, стоїть на обліку у ПНД. Проте внаслідок багаторазових погроз з боку батьків дівчини він був змушений подати заяву про реєстрацію шлюбу до відділу РАЦС.

Проаналізуйте ситуацію та надайте висновок щодо можливості реєстрації шлюбу.

Тема 3. Проблема визначення правового статусу подружжя

Навчальний час – 4 год.

Задача 1.

Лоліки перебували в зареєстрованому шлюбі більше трьох років. Лолік завагітніла та сказала про це чоловіку. Але він не зрадив, а запропонував дружині позбавитись дитини, оскільки в країні тяжка ситуація, нестабільна робота і він не хоче мати зайвий клопіт.

Лолік подала до суду позов про розірвання шлюбу та стягнення моральної шкоди та аліментів на її утримання. Надайте юридичний висновок.

Задача 2.

Пилипко та Хрюкіна три роки прожили спільно після чого зареєстрували шлюб. Після укладення шлюбу чоловік пішов на іншу роботу та тривалий час був відсутній дома. Хрюкіна спочатку була не задоволена, а потім звикла.

Її родичка порекомендували Хрюкіній встановити режим окремого проживання подружжя. Хрюкіна вирішила, що дійсно це в її ситуації є гарним рішенням.

Визначте підстави та правові наслідки встановлення режиму окремого проживання.

Задача 3.

Після розірвання шлюбу Ключкіна звернулася до суду з позовом про розподіл спільного майна. Відповідач Клішкін у судовому засіданні в заперечення позову, що автомобіль було придбано ним за місяць до реєстрації шлюбу і не являється спільним майном, а позивачка не внесла до переліку речей, що підлягають поділу, дорогі антикварні коштовності, які подарував його дядько з Америки, картини з колекції його батька та люстру з богемського скла 18 сторіччя, подаровані їм на весілля її батьками. На що Ключкіна пояснила суду, що картини і люстра — це її придане, а коштовності було подаровані особисто їй.

Надайте юридичну оцінку ситуації та вирішіть спір.

Задача 4.

Майбутнє подружжя під час укладення шлюбного договору вирішили відмовитися від обов'язку щодо взаємного утримання в разі розірвання шлюбу, встановивши, що аліментних зобов'язань один перед одним у них не буде незалежно від підстав

розлучення. Однак нотаріус відмовився посвідчити їхній шлюбний контракт, пояснивши, що він не відповідає вимогам закону.

Дайте оцінку діям нотаріуса. Чи має право подружжя при укладанні шлюбного договору передбачати відмову від взаємної матеріальної підтримки у випадку розірвання шлюбу?

Задача 5.

Лепеха Ю. прожила з Равіком сім'єю 4 роки, після чого він помер. Шлюб вони не реєстрували, оскільки вважали це простою формальністю, проте прожили всі роки дружно, у злагоді, вели спільне господарство. Кожен з них мав хороший дохід і вони придбали разом кілька цінних речей, у тому числі двокімнатну квартиру та авто. На ім'я Равіка було відкрито рахунок у банку, куди вони вносили спільні кошти. Після смерті чоловіка Лепеха була впевнена, що вона — єдиний спадкоємець Равіка. Однак з'ясувалося, що Равік свого часу був одружений і незважаючи на те, що фактичні шлюбні стосунки з колишньою дружиною припинилися, офіційно шлюб не було розірвано. Жінка, з якою було зареєстровано шлюб, дізнавшись про смерть Олексина, подала нотаріусу заяву про прийняття спадщини як його дружина.

Проаналізуйте ситуацію і надайте юридичний висновок. Припустіть, що Лепеха прожила з Равіком більше десяти років, який буде наслідок в такому випадку. Чи має вона право на майно, набуте спільно з Равіком? Чи можливе застосування для вирішення цієї ситуації норм сімейного законодавства України? Чи обов'язково будуть застосовуватися норми Сімейного кодексу України? Норми яких законодавчих актів слід застосувати?

Тема 4. Правовідносини батьків і дітей: прогалини і колізії правового регулювання

Навчальний час – 2 год.

Задача 1.

Громадянин України Перельман звернувся до суду з позовом про розірвання шлюбу та розподіл майна подружжя з громадянкою ЄС Перельман-Лорін. Крім того просить суд визначити місце проживання сина, якому 7 років з ним в Україні, оскільки він більш забезпечений, дружина ніколи не працювала, не має власного житла в ЄС.

Дружина заявила, що забезпечувала чоловіку побут та виховувала сина, вона має пріоритет як мати забрати сина з собою. Вважає, що в Україні її син не має майбутнього. Після розподілу майна вона буде мати гроші на придбання особистого житла. Крім того заявила вимогу про стягнення аліментів. Просила застосувати при стягненні аліментів законодавство ЄС.

Визначте право за яким вирішується спір. Обґрунтуйте відповідь на підставі норм законодавства.

Задача 2.

Громадянин України Перепелиця пред'явив позов до колишньої дружини (за її останнім місцем проживання) про надання йому, батьку його дитини можливості безперешкодного спілкування з дочкою, який виповнилось 10 років. Він пояснив, що вже більше трьох років проживає в іншому місці, весь час після розлучення сплачував аліменти на дитину, спілкувався з дитиною як по телефону так і особисто. Останнім часом він тривалий час знаходився після ДТП в лікарні та був не реабілітації в різних клініках, нещодавно йому стало відомо, що дружина виїхала до Греції і вийшла заміж.

Перепелиця не має бажання втрачати родинний зв'язок з дочкою. Проаналізуйте ситуацію та надайте юридичну консультацію.

Задача 3.

Подружжя Джонс – громадяни Канади мають намір усиновити українську дитину, незалежно від наявних у дитини хронічних хвороб. Вони звертались до різних дитячих будинків, підібрали дівчинку для усиновлення.

З'ясуйте процедуру усиновлення та її специфіку, якщо особи, які бажають усиновити українську дитину іноземці. Якщо в цій ситуації, особи, які бажають усиновити дитину були б громадянами Мексики ?

Визначте які існують проблеми контролю за дотриманням прав усиновлених дітей з України усиновлювачами.

Задача 4.

Громадянка України Іванець обрала шлюб з громадянином Франції Полем. Шлюб було зареєстровано в Києві, де в подальшому проживали на протязі 5 років, після чого Поль повернувся до Франції. Мають спільну дитину 5 років, яка проживає в Києві з матір'ю.

У подружжя було майно набуте кожним до шлюбу та спільно придбане майно – квартира в м. Києві та дорогий автомобіль.

Іванець звернулася до районного суду в м. Києві за місцем свого проживання з позовом про розірвання шлюбу, розподіл майна подружжя та стягнення аліментів на утримання дитини.

З'ясуйте дотримання правил підсудності та порядок розгляду справи. Яким чином має виконуватись рішення суду про стягнення аліментів, якщо відповідач є громадянином Франції де і постійно проживає.

Задача 5.

Довіреність на укладення аліментного договору від імені матері було посвідчено нотаріусом штату Вашингтон (Америка). Посвідчення передбачало необхідність дії довіреності на території України.

Чи можливо посвідчувати аліментний договір через представника, однією із сторін якого є іноземець? Визначте орган, який легалізує довіреність та аргументуйте відповідь посиланням на норми права.

Задача 6.

Громадянка України Лаліна працювала за контрактом в Парижі. Оскільки вона вже мала малолітнього сина двох років, він проживав з матір'ю в Парижі. За час роботи в Парижі вона познайомилась та вийшла заміж за громадянина Франції Жаксона, якого її син вважав батьком.

Через два роки після укладення шлюбу Лаліна загинула в наслідок ДТП, а дитину передали на тимчасове піклування консульської установи України у Франції щоб в подальшому відправити до батьків Лоліної на Україну.

Однак Жаксон подав заяву про встановлення опіки над дитиною відповідно закону, але українська сторона наполягає вирішення питання про опіку відповідно до законодавства України, оскільки мова йде про громадянина України і необхідно також заслухати думку батьків Лаліної.

Обґрунтуйте шляхи вирішення цієї справи, посилаючись на норми закону.

Тема 5. Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Навчальний час – 4 год.

Задача 1.

Після смерті матері малолітній Гаврило був переданий під опіку дідусю по лінії матері, оскільки батько жив у іншому місті, одразу ж після смерті дружини повторно одружився і взяти дитину в нову сім'ю відмовився. Повернувшись через три роки до міста,

де проживав Гаврила з дідом-опікуном, батько пред'явив позов до суду щодо повернення йому сина. Він стверджував, що любить його, а відмовився взяти Гаврилка в нову сім'ю за вимогою другої дружини, згоди на призначення синові опікуна не давав, окрім того, він краще виховає дитину, ніж дід, який не має вищої освіти. Опікун відмовився повернути сина батькові мотивуючи тим, що ним створені всі умови для повноцінного виховання Гаврилка, який зовсім не знає батька, котрий не виявляв інтересу до долі дитини і навіть не надавав йому матеріальної допомоги.

Визначте з якою метою і над ким встановлюється опіка? Які обставини підлягають урахуванню при вирішенні цієї справи.

Задача 2.

Кірюхіна подала до суду заяву про усиновлення нею дитини, що була покинута нею в пологовому будинку. На момент подання заяви з дня народження дитини пройшло 50 днів.

Чи можливо усиновлення до досягнення дитиною двох місячного віку? Визначте дії, які повинен вчинити суддя, згідно законодавства.

Задача 3.

2009 р. помер батько Назара, а через рік загинула його мати. Назар після загибелі матері проживав у селі у своєї бабусі. Бабуся звернулася до органу опіки і піклування із заявою про призначення її опікуном Назара. Однак її прохання не було задоволене. Свою відмову орган опіки та піклування мотивував тим, що бабуся непрацездатна (пенсіонерка за віком), а тому не зможе належним чином виконувати обов'язки опікуна. Опікуном Назара був призначений його дядько — Григорій, який проживає в м.Полтава, де знаходиться і майно, що перейшло до Назара у спадщину після смерті матері. Орган опіки та піклування пояснив бабусі хлопчика, що призначення дядька опікуном не буде перешкодою тому, щоб Назар продовжував проживати в неї.

Надайте оцінку діям органу опіки та піклування? Чи передбачає закон окреме проживання опікуна і його підопічного?

Задача 4.

Шестирічного Кирила, котрий залишився без опіки батьків, орган опіки та піклування тимчасово помістив до дитячої виховної установи. Заходи щодо його влаштування в сім'ю (на усиновлення, на виховання, під опіку) на території області за місцем знаходження виховної установи протягом чотирьох місяців результатів не дали.

Керівник виховної установи Крюков на прохання іноземної посередницької фірми самостійно організував знайомство з Кирилом подружжя Паньє з Франції, а потім, узгодивши з ними це питання, дав висновок щодо можливості усиновлення ними хлопчика. Згаданий висновок був пред'явлений до суду для вирішення питання про усиновлення Кирила французьким подружжям.

Дізнавшись про це, орган опіки та піклування відкликав із суду висновок Крюкова і порушив питання щодо притягнення останнього до адміністративної відповідальності. Однак Крюков не погодився зі звинуваченням у здійсненні правопорушення і пояснив, що він ужив усіх можливих заходів для влаштування дитини в сім'ю і діяв у її інтересах.

Чи є підстави для притягнення Крюкова до відповідальності? Як мали діяти керівник виховної установи та орган опіки і піклування в даній ситуації?

Задача 5.

Ложкін Ю. та його дружина Ложкіна К. вважають необхідним усиновити дитину, що була народжена їх чотирнадцятирічною дочкою, тобто їх онуку.

Чи можуть баба з дідом усиновити онуку? Визначте порядок надання згоди на таке усиновлення.

Задача 6.

Сіроткін, посилаючись на закордонну практику, звернувся до газети з проханням розмістити об'яву, що в його домі проживає дитина, яка втратила батьків та потребує усиновлення.

Редактор відмовився друкувати таку інформацію, та заявив, що це є посередницька діяльність з усиновлення і це заборонено в Україні.

Визначте правомірність відмови головного редактора газети

Задача 7.

Катерина після смерті рідної сестри взяла до себе її 3-річну дочку Олену. Батько дівчинки не заперечував проти цього. Коли дитині виповнилося 5 років, Катерина звернулася до обласного управління освіти за порадою: вона дуже прив'язалася до дівчинки і та називає її мамою. Батько Оксани протягом цього часу ніякої уваги дочці не приділяв, матеріально не допомагав, переїхав до іншого міста і одружився. У Катерини є чоловік, з яким вона перебуває в зареєстрованому шлюбі, але спільно не проживає, він Польщі на заробітках, вони майже не спілкуються; чи зможе вона усиновити дівчинку без узгодження з чоловіком, що для цього необхідно, хто це питання має вирішувати?

Надайте юридичну консультацію

Задача 8.

Подружжя Лемехів подало до відділу освіти заяву з проханням знайти дитину для усиновлення. Їм запропонували усиновити Кирила Гнатенка, який перебуває в навчальному закладі, батьки якого виїхали за кордон та визнані безвісно відсутніми. Лемехи погодились та усиновили дитину. Через десять років повернулись батьки Кирила, заявили, що фактично перебували в рабстві за кордоном, вважають необхідним повернути дитину та подали позов про визнання усиновлення недійсним, поновлення правового зв'язку з дитиною.

Яким чином крім визнання усиновлення недійсним біологічні батьки можуть вирішити цю ситуацію? Визначте доцільність здійснення усиновлення дітей батьки яких визнано безвісно відсутніми?

5. Завдання для самостійної роботи**5.1. Підготувати відповіді на наступні запитання по темах:****Тема 1. Сімейне право: проблеми термінології.**

1. Розкрити зміст поняття «сімейні правовідносини».
2. Поняття «сім'я» та юридичні ознаки сім'ї
3. Поняття «член сім'ї» в різних галузях
4. Поняття кола спадкоємців та його співвідношення з поняттям учасника сімейних відносин
5. Проблеми відходу від засад єдності правового регулювання в сімейному та спадковому праві.

Тема 2. Інститут шлюбу у сімейному праві

1. Презумпція правозгідності шлюбу
2. Поняття недійсного шлюбу, анулювання шлюбу
3. Порівняти вимоги та порядок укладення шлюбного контракту і шлюбного договору.
4. Поняття неукладеного шлюбу
5. Ознаки фіктивного шлюбу
6. Особливості припинення шлюбу в наслідок розірвання

7. Правові наслідки припинення шлюбу

Тема 3. Проблеми визначення правового статусу подружжя.

1. Стан дружини та чоловіка в сім'ї – проблема регулювання немайнових прав та обов'язків подружжя
2. Проблеми застосування позовної давності до вимог при розподілі майна подружжя
3. Юридичний зміст обов'язків подружжя, які випливають з особистих правовідносин між ними.
4. Конституційний обов'язок подружжя турбуватись про сім'ю
5. Проблеми які виникають при розгляді справ при порушенні особистих немайнових прав подружжя
6. Проблеми перетворення особистого майна у спільне
7. Проблеми спільного майна подружжя, коли один з подружжя здійснює підприємницьку діяльність.
8. Проблеми регулювання відмови від права на частку у майні та відмова від здійснення цього права (співвідношення категорій)
9. Проблеми примусового реального поділу майна подружжя.
10. Договірне регулювання відносин подружжя
11. Порядок і способи поділу майна подружжя.
12. Позовна давність у майнових правовідносинах подружжя.
13. Звернення стягнень на майно подружжя за зобов'язаннями одного з них.
14. Права і обов'язки подружжя щодо взаємного утримання.
15. Майнові правовідносини чоловіка і жінки, які проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу.
16. Які засоби захисту прав дружини/чоловіка у випадку укладення угод із розпорядження майном без її/його згоди?
17. Яке майно належить до об'єктів особистої приватної власності дружини/чоловіка?
18. Які особливості правового режиму щодо професійних занять?
19. Який порядок поділу спільного сумісного майна подружжя?
20. У чому полягає принцип рівності часток подружжя у спільному сумісному майні?
21. Поняття, підстави та порядок припинення шлюбу в Україні.
22. Припинення шлюбу у зв'язку зі смертю одного з подружжя або оголошення його померлим.
23. Розірвання шлюбу в органах РАЦС за спільною заявою обох із подружжя.
24. Пояснити призначення і зміст шлюбного договору.
25. Який порядок укладення шлюбного договору?

Тема 4. Правовідносини батьків і дітей: прогалини і колізії правового регулювання

1. Основні засади сімейного права.
2. Поняття договірного регулювання сімейних відносин
3. Проблеми застосування Цивільного кодексу України в сімейних відносинах, зв'язок з проблемами співвідношення цивільного та сімейного права.
4. Поняття аналогії закону та аналогії права в сімейному праві
5. Колізійні норми сімейного права
6. Колізійні проблеми визначення походження дитини
7. Колізійні питання усиновлення
8. Колізійні питання опіки і піклування
9. Колізійні питання аліментних зобов'язань

Тема 5. Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: оптимізація організаційно-правових форм.

1. Правова характеристика дітей, які залишилися без батьківського піклування, порядок їх виявлення та влаштування.
2. Поняття та умови усиновлення за законодавством України. Вимоги до особи усиновлювача.
3. Порядок усиновлення дітей в Україні.
4. Усиновлення дітей іноземними громадянами.
5. Права та обов'язки усиновлювачів і усиновлених.
6. Підстави та юридичні наслідки визнання усиновлення недійсним.
7. Підстави та юридичні наслідки скасування усиновлення.
8. Визначити загальні принципи, зміст і засоби державного захисту дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківської опіки.
9. Назвати органи, на які покладається захист прав та інтересів дітей, залишених без батьківської опіки, та їх основні функції.
10. Вказати порядок виявлення та обліку дітей, які залишилися без батьківської опіки.
11. Перелічити форми влаштування дітей, які залишилися без батьківської опіки в Україні.
12. Розкрити порядок формування та використання державного банку даних про дітей, які залишилися без батьківської опіки.
13. Визначити порядок узяття дитини, котра залишилася без батьківського піклування, на централізований облік у Центрі з усиновлення дітей.
14. Розкрити порядок обліку осіб, які бажають усиновити дитину.
15. Назвати умови усиновлення в Україні.
16. Розкрити правове значення інституту усиновлення в сімейному праві України.
17. Назвати, стосовно яких дітей допускається усиновлення.
18. Які особливості усиновлення дітей, які є рідними братами і сестрами?
19. У чому полягає зміст інтересів дитини під час усиновлення?
20. Які перешкоди до усиновлення в Україні передбачені Сімейним кодексом України?
21. Які вимоги до форми, в якій надається згода батьків на усиновлення дитини?
22. В яких випадках допускається усиновлення дитини без згоди її батьків?
23. Чи передбачено законом відкликання згоди батьків на усиновлення і в якому порядку?
24. Яке правове значення згоди дитини на її усиновлення і в якій формі вона визначається (з'ясовується)?
25. Які вимоги до особи усиновлювача?
26. Яке правове значення віку усиновлювача і усиновлюваного
27. Визначити порядок усиновлення за законодавством України.
28. Вказати документи, які мають подавати претенденти на усиновлення для одержання дозволу на останнє.
29. Який порядок державної реєстрації усиновлення?
30. Назвати умови, за яких допускається усиновлення на території України дітей, які є іноземними громадянами.
31. Визначити юридичні наслідки усиновлення в Україні.
32. Які права та обов'язки кровних батьків дитини можуть зберігатися після усиновлення її іншими особами?
33. Назвати підстави скасування усиновлення.
34. Вказати юридичні наслідки скасування усиновлення.
35. У чому полягають поняття та підстави визнання усиновлення недійсним?

5.2. Орієнтовні тестові завдання для перевірки засвоєння теоретичного матеріалу

Загальні методичні поради:

Тестові завдання виконуються шляхом надання лише однієї правильної відповіді на запропоноване питання. Декілька правильних відповідей на питання не допускається.

1. Учасниками сімейних відносин є :

- A. Подружжя, батьки і діти, усиновлювачі та усиновлені;
- B. Подружжя, діти, баба і дід;
- C. Особи які спільно проживають та мають взаємні права та обов'язки ;
- D. Особи які мають спільний побут та спільне місце проживання.

2. Коло сімейних правовідносин визначають на підставі :

- A. сімейних особистих немайнових та майнових відносини між подружжям, між батьками та дітьми, усиновлювачами та усиновленими;
- B. сімейних особистих немайнових та майнових відносини між подружжям, між батьками та дітьми, усиновлювачами та усиновленими, між матір'ю та батьком дитини щодо її виховання, розвитку та утримання;
- C. шлюбу, кровного споріднення, усиновлення;
- D. сімейних особистих немайнових та майнових відносин між подружжям, між батьками та дітьми, між матір'ю та батьком дитини щодо її виховання, розвитку та утримання;

3. Строки встановлені в Сімейному кодексі України визначаються відповідно до:

- A. моральних засад суспільства;
- B. Сімейного кодексу України;
- C. Цивільного кодексу України;
- D. Цивільного процесуального кодексу України.

4. Якій частині правовідносин цивільно-правового характеру надається статус сімейно-правових:

- A. Між батьками та дітьми;
- B. Чоловіком і жінкою, що проживають однією сім'єю;
- C. Між дядьком і племінницею;
- D. Всі відповіді вірні.

5. Фіктивним є шлюб:

- A. Укладений з корисливих мотивів;
- B. Без намірів створити сімю;
- C. Без взаємних прав та обов'язків ;
- D. Укладений між родичами кровного споріднення.

6. Чи можливо захистити обов'язок учасника сімейних відносин:

- A. Вважається обов'язок не підлягає захисту;
- B. Доктрина стоїть на позиції можливості захисту;
- C. Захист обов'язку суперечить принципам права;
- D. Це питання безпредметне;

7. Анулювання правовідносин в сімейному праві є ДЛІА:

- A. спосіб захисту;
- B. спосіб припинення правовідносин;

- C. спосіб скасування;
- D. всі відповіді вірні;

8.В коло обов'язків подружжя не входить:

- A. обов'язок піклування про побудову сімейних відносин між собою та іншими членами сім'ї на почуттях взаємної любові, поваги, дружби;
- B. зобов'язання по розподілу між собою обов'язки в сім'ї;
- C. утверджувати в сім'ї повагу до матері, до батька;
- D. спільно дбати про матеріальне забезпечення сім'ї.

9.Шлюбний договір не укладається між

- A. особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу;
- B. неповнолітньою особою (за наявності письмової, нотаріально засвідченої згоди батьків).
- C. малолітньою особою (за наявності письмової, нотаріально засвідченої згоди батьків).
- D. особами, між якими зареєстровано шлюб.

10. Органами захисту сімейних прав є :

- A. органи ювенальної юстиції;
- B. суди;
- C. прокуратура;
- D. всі відповіді вірні

11. Визначте негативні умови укладення шлюбу:

- A. наявність у особи іншого нерозірваного шлюбу;
- B. досягнення шлюбного віку;
- C. наявність між особами відносин свояцтва;
- D. відсутність згоди батьків при укладенні шлюбу неповнолітньою особою.

12.До вимоги про визнання материнства встановлюється позовна давність

- A. не встановлюється;
- B. строком 3 роки;
- C. строком в один рік;
- D. жодної вірної відповіді.

13.Особами які не можуть оспорювати батьківство є :

- A. особа, яка записана батьком дитини;
- B. особа, записана батьком дитини, яка знала що не є її батьком;
- C. особа, яка дала згоду на застосування репродуктивних технологій;
- D. всі відповіді вірні.

14.Встановлення факту батьківства можливо:

- A. щодо дитини, в свідоцтві про народження якої батьком записана неіснуюча особа;
- B. щодо дитини, яка була зачата за допомогою репродуктивних технологій;
- C. щодо дитини, яка усиновлена;
- D. всі відповіді вірні

15. При вирішенні спору про поділ майна суд може відступити від засади рівності часток погруддя за обставин, що мають істотне значення, зокрема:

- A. якщо один із них не дбав про матеріальне забезпечення сім'ї;

- B. якщо один із них приховав, знищив чи пошкодив спільне майно;
- C. якщо один із них витрачав спільне майно на шкоду інтересам сім'ї;
- D. якщо один із них вчинив всі вищезазначені дії.

16. Строк позовної давності до вимог про поділ майна, що є об'єктом спільної сумісної власності подружжя, шлюб, між яким розірвано, обчислюється від дня, коли:

- A. придбано об'єкт спільної сумісної власності (майно);
- B. один із співвласників дізнався про порушення свого права власності;
- C. один із співвласників дізнався або міг дізнатися про порушення свого права власності;
- D. одержано свідоцтво про розірвання шлюбу.

17. До яких державних органів (крім суду) особа має право звернення за захистом своїх сімейних прав та інтересів:

- A. органів державної реєстрації актів цивільного стану;
- B. органу опіки та піклування;
- C. суду;
- D. міліції.

18. Відмова дружини від народження дитини або нездатність жінки до народження може бути підставою:

- A. визнання шлюбу недійсним;
- B. відшкодування шкоди, завданої здоров'ю;
- C. розірвання шлюбу;
- D. відшкодування майнової шкоди.

19. Небажання чоловіка мати дитину або нездатність його до зачаття дитини може бути підставою для:

- A. відшкодування шкоди, завданої здоров'ю;
- B. розірвання шлюбу;
- C. відшкодування майнової шкоди;
- D. визнання шлюбу недійсним.

20. Європейський суд з прав людини має наступну позицію щодо відібрання біологічних матеріалів для ДНК:

- A. це є правом лише батьків;
- B. не можна вважати втручанням в особисте життя;
- C. право вживати заходів, які не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства;
- D. можна вважати втручанням в особисте життя;.

21. До способів охорони прав дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування відносять:

- A. шлюбний договір, укладений щодо майна, яке буде набуто подружжям у майбутньому;
- B. спадковий договір;
- C. патронат;
- D. всі відповіді вірні.

22. Умовою судового встановлення факту усиновлення

- A. встановлення факту проживання спільною сім'єю;
- B. смерть усиновителя;

- C. відсутність рішення суду про усиновлення;
- D. жодної вірної відповіді.

23. При усиновленні брата та сестри обов'язково

- A. дітей усиновлюють в одну сім'ю ;
- B. усиновлення для дітей не є таємним, вони повинні знати про це;
- C. дітям повідомляють про місце проживання іншої дитини;
- D. всі відповіді вірні.

24. Позбавлення усиновлювача батьківських прав викликає такі наслідки:

- A. жодних прав та обов'язків по відношенню до дитини ;
- B. не звільняє від обов'язку утримувати дитину;
- C. не може всиновити іншу дитину;
- D. всі відповіді вірні.

25. Реєстрація шлюбу, за заявою наречених може відбутися :

- A. за місцем їхньої роботи, навчання;
- B. за місцем перебування на курортному відпочинку;
- C. за місцем надання стаціонарної медичної допомоги;
- D. за місцем тимчасового перебування.

26. Шлюб між громадянами України, якщо хоч один з них проживає за межами України може укладатись:

- A. за їх письмовою згодою у нотаріуса;
- B. в консульських установах;
- C. укладаються лише на території України;
- D. всі відповіді вірні.

27. Сімейний кодекс регулює відносини між:

- A. двоюрідними братами та сестрами, тіткою, дядьком та племінницею, племінником і між іншими родичами за походженням;
- B. тіткою, дядьком та племінницею, племінником;
- C. мачухою, вітчимою та падчеркою, пасинком;
- D. всіма вищезазначеними особами

28. Прийомні вихователі мають право по відношенню до дитини:

- A. Змінювати прізвище;
- B. Представляти інтереси;
- C. Влаштувати дитину на тимчасове проживання;
- D. Всі відповіді вірні.

29. Якщо в міжнародному договорі України містяться інші правила ніж т, що встановлені відповідним актом сімейного законодавства, застосовують:

- A. Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод;
- B. Загальну декларацію прав людини;
- C. Конвенцію про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах;
- D. правила відповідного міжнародного договору України.

30. Зобов'язання щодо утримання, що виникають із сімейних відносини с іноземним елементом регулюються:

- A. Сімейним кодексом України;

- B. ЗУ «Про міжнародне приватне право»;
- C. правом держави, у якій проживає особа, яка має право не утримання;
- D. всі відповіді вірні.

31. Визначте особливості шлюбного договору:

- A. в шлюбному договорі може бути визначено правовий режим майна подружжя;
- B. в шлюбному договорі можуть обмежуватися права подружжя, як власників рухомого чи нерухомого майна;
- C. його сторонами можуть бути не тільки подружжя, але й наречені;
- D. чинність деяких умов шлюбного договору може мати місце і після розірвання шлюбу.

32. Усиновлення дитини іноземцем, яка є громадянином України можливо за наступних умов:

- A. на загальних підставах як для громадян України;
- B. умовою є перебування на обліку дитини не менше року в відповідному державному органі ;
- C. потрібна згода урядового органу державного управління ;
- D. всі відповіді вірні.

33. Особа, яка не знала та не могла знати про перешкоди у укладенні шлюбу має право:

- A. на поділ майна, набутого у недійсному шлюбі, як спільної сумісної власності;
- B. на аліменти відповідно до СК України;
- C. на проживання у житловому приміщенні, в яке вона поселилася у зв'язку з недійсним шлюбом;
- D. на всі дії, зазначені в п. А – С.

34. Усиновлення дитини, яка є громадянином України, але проживає за межами України:

- A. здійснюється на загальних підставах;
- B. здійснюється в консульській або дипломатичній установі;
- C. потребує попереднього одержання дозволу урядового органу державного управління;
- D. всі відповіді вірні

35. Усиновлення дитини як є іноземцем та проживає в Україні:

- A. здійснюється на загальних підставах;
- B. здійснюється в консульській або дипломатичній установі ;
- C. в судовому порядку;
- D. всі відповіді вірні.

36. Законним режимом майна є режим передбачений :

- A. Сімейним кодексом України;
- B. шлюбним договором;
- C. Сімейним кодексом України та шлюбним договором;
- D. договором про надання утримання.

37. Статус прийомної сім'ї :

- A. надається за рішенням суду;
- B. надається після укладення договору;
- C. надається за рішенням органу опіки і піклування;
- D. всі відповіді вірні.

38. Прийомна сім'я це :

- A. Сім'я, яка добровільно взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей;
- B. фактично дитячий будинок сімейного типу;
- C. форма патронатного виховання ;
- D. всі відповіді вірні
- 39.3 позовом про скасування усиновлення до суду мають право звернення :
- A. батьки, усиновлювач;
- B. опікун, піклувальник, орган опіки та піклування, прокурор;
- C. усиновлена дитини, яка досягла чотирнадцяти років;
- D. всі особи, зазначені в пунктах «а» - «в».
40. Прийомні діти виховуються у прийомній сім'ї по досягненню ними:
- A. чотирнадцяти років;
- B. шістнадцяти років;
- C. вісімнадцяти років;
- D. двадцяти років.
41. Які справи розглядаються в суді з обов'язковою участю органу опіки і піклування
- A. щодо визначення місця проживання дитини;
- B. щодо управління батьками майном дитини;
- C. щодо поновлення батьківських прав;
- D. всі відповіді вірні
42. Консульський шлюб це-
- A. шлюб укладений між особами які мають дипломатичний імунітет;
- B. шлюб укладений між іноземцями на території України;
- C. шлюб укладений в посольствах і консульствах іноземних держав;
- D. всі відповіді вірні.
43. Яким нормативним актом визначаються правила реєстрацію шлюбу з іноземцем:
- A. Сімейним кодексом України;
- B. ЗУ «Про міжнародне приватне право»;
- C. Договорами про правову допомогу;
- D. Всі відповіді вірні.
44. Право на шлюб в судовому порядку надається особі яка досягла віку?
- A. 14 років;
- B. 10 років;
- C. 16 років;
- D. 17 років
45. Які особи не можуть перебувати у шлюбі між собою?
- A. троюрідні брат та сестра;
- B. двоюрідні брат та сестра;
- C. двоюрідні тітка, дядько та племінник, племінниця;
- D. всі відповіді вірні.
46. Який шлюб є недійним з моменту укладення?
- A. шлюб, зареєстрований з особою, яка визнана недієздатною;
- B. шлюб, зареєстрований без вільної згоди жінки або чоловіка;
- C. з особою, яка не досягла шлюбного віку і якій не було надано право на шлюб;

- D. всі відповіді вірні
47. Який шлюб визнається недійним за рішенням суду
- A. між рідними братом та сестрою;
 - B. між усиновлювачем та усиновленою ним дитиною;
 - C. фіктивний шлюб;
 - D. з особою, яка приховала тяжку хворобу.
48. Який шлюб може бути визнаний недійним за рішенням суду?
- A. між двоюрідними братом та сестрою;
 - B. з особою, яка приховала хворобу, небезпечну для другого з подружжя і (або) їхніх нащадків;
 - C. між усиновлювачем та усиновленою ним дитиною з порушенням вимог, встановлених СК України;
 - D. всі відповіді вірні
49. Явочний та фактичний шлюб (за зарубіжним законодавством) це
- A. проживання чоловіка і жінки однією сім'єю;
 - B. шлюб поза церквою та поза державні органи;
 - C. шлюб через спеціальних представників;
 - D. всі відповіді вірні.
50. Колізійна прив'язка «закон місця одруження» означає
- A. момент коли шлюб вважається укладеним;
 - B. день і місце державної реєстрації;
 - C. з моменту вчинення апостилю;
 - D. закон що діє в місці укладення шлюбу регулює форму, порядок і умови укладення.
51. Міжнародно-правовими джерелами уніфікованих колізійних норм сімейного права виступають:
- A. Міжнародні конвенції;
 - B. Міжнародне право;
 - C. Двосторонні міжнародні договори і угоди;
 - D. всі відповіді вірні.
52. Принцип добровільності у призначенні опікуна та піклувальника це -
- A. особисті якості та бажання особи ;
 - B. виражається бажанням дитини;
 - C. матеріальним положенням;
 - D. жодної вірної відповіді .
53. Правовими наслідками смерті усиновлювача є -
- A. будь-які права члена сім'ї;
 - B. право користування житлом;
 - C. відкривається спадщина;
 - D. може бути усиновленим іншою особою
54. Непрацездатним з подружжя є -
- A. той, хто досяг пенсійного віку;
 - B. інвалід I, II чи III групи;
 - C. той, хто на даний момент не працює;
 - D. вірні відповіді "а" та "б".

55. Один з подружжя має право на матеріальну допомогу, якщо:
- A. заробітна плата, пенсія, доходи від використання його майна, інші доходи не забезпечують прожиткового мінімуму, встановленого законом;
 - B. він досяг пенсійного віку, встановленого законом;
 - C. він є інвалідом I, II чи III групи;
 - D. правильні відповіді "б" та "в".
56. Усиновлення проводиться без згоди батьків, якщо вони:
- A. невідомі;
 - B. визнані безвісно відсутніми;
 - C. визнані недієздатними;
 - D. всі відповіді вірні.
57. Дитина покинута в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яку відмовились забирати з них батьки, інші родичі, може бути усиновлена після досягнення нею:
- A. одного місяця;
 - B. двох місяців;
 - C. трьох місяців;
 - D. шести місяців.
58. Договір про патронат припиняється у разі відмови від нього вихователя або дитини, яка досягла
- A. 14 років;
 - B. 16 років;
 - C. 18 років;
 - D. 23 років.
59. Гаазькі конвенції з питань сімейного права -
- A. Про врегулювання колізій законів у галузі укладення шлюбів ;
 - B. Конвенція про право, що застосовується до аліментних зобов'язань відносно дітей;
 - C. Конвенція про визнання та виконання рішень стосовно аліментних зобов'язань;
 - D. всі відповіді вірні.
60. Конвенції ЄС та його органів з сімейного права -
- A. Про громадянство подружжя з різним громадянством;
 - B. Про громадянство дітей, що народжені в шлюбі;
 - C. Про невідкладні заходи у сімейних правах ;
 - D. всі відповіді вірні.

7. Методи навчання та контролю

Під час освітнього процесу використовуються наступні методи навчання: словесні, наочні, практичні, інноваційні. Методи контролю – усне та письмове опитування, практична перевірка, тестовий контроль тощо.

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів, є такі:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих нормативних та доктринальних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

8.1. Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних, семінарських та консультаціях, результати самостійної роботи осіб, що навчаються) рекомендується проводити за критеріями:

Завдання, задачі, роботи (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

- 0% - завдання не виконано;
- 40% - завдання виконано частково або невчасно, а відповідь містить суттєві помилки методичного характеру;
- 60% - завдання виконано повністю, але невчасно, а відповідь містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;
- 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте відповідь містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);
- 100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

8.2. Ситуаційні справи, конкретні ситуації та інші завдання творчого характеру (% від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

- 0% - завдання не виконано;
- 40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;
- 60% - завдання виконано повністю і вчасно, висновки містять окремі недоліки, судження особи, що навчається не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;
- 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте висновки містять окремі несуттєві недоліки несистемного характеру;
- 100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Форми поточного та підсумкового контролю

Для ефективної перевірки рівня засвоєння здобувачами знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни використовують наступні методи контролю:

- 1) метод усного контролю;
- 2) метод письмового контролю;
- 3) метод тестового контролю;
- 4) метод програмованого контролю.

Для перевірки рівня засвоєння здобувачами знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни використовують наступні форми контролю:

- 1) **Поточний контроль успішності** – це систематична перевірка знань здобувачів, яка проводиться викладачем на поточних заняттях відповідно до розкладу та відповідно до силабусу. Поточний контроль здійснюється на кожному занятті відповідно до конкретних цілей теми з метою перевірити ступінь та якість засвоєння матеріалу, що

вивчається. В процесі поточного контролю оцінюється самостійна робота здобувачів щодо повноти виконання завдань, рівня засвоєння навчальних матеріалів, оволодіння практичними навичками аналітичної, дослідницької роботи та ін.

2) **Підсумковий контроль** – контроль навчальних досягнень здобувачів з метою оцінки якості освоєння ними програми навчальної дисципліни, що проводиться в період проміжної атестації у формі заліку або іспиту. Мета підсумкового контролю – виявити засвоєння навчальної дисципліни в цілому, розуміння навчального матеріалу, взаємозв'язок змісту навчального матеріалу, логіку його засвоєння тощо.

8.3. Рейтингова система оцінювання результатів навчання

8.3.1. Нормативне підґрунтя встановлення рейтингу компетентності здобувачів

Нормативним підґрунтям встановлення рейтингу компетентності є Закон України «Про вищу освіту». Відповідно до статті 50 Закону України «Про вищу освіту» формами організації освітнього процесу є: 1) навчальні заняття; 2) самостійна робота; 3) практична підготовка; 4) контрольні заходи.

Розподіл балів, з яких формується рейтинг компетентності здобувача, відбувається між поточним контролем (60 балів) та підсумковим контролем (40 балів).

8.3.2. Рейтинг компетентності здобувачів з навчальної дисципліни

Рейтинг компетентності з навчальної дисципліни, що забезпечуються кафедрою включає *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) та *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи). Що відповідає пропорції за 100-бальною шкалою.

Якщо здобувач виявляє бажання займатися науковою роботою то йому додатково до підсумкового рейтингу компетентності з дисципліни можуть бути зараховані *бали наукової роботи*. У разі зарахування додаткових балів за результатами наукової роботи загальний рейтинг компетентності здобувача з навчальної дисципліни не може перевищувати 100 балів¹.

Якщо сумарний рейтинг компетентності здобувача складає менше 60 балів він вважається таким, що має академічну заборгованість.

8.3.2.1. Рейтинг з навчальної роботи здобувача

Відповідно до структури навчального плану навчальна робота складається з *аудиторної роботи* (лекційні, семінарські, практичні заняття) і *самостійної роботи*.

Оцінювання компетентності з навчальної роботи здобувача з дисципліни здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне навчальне заняття та виставлення балів від 2 до 5 (табл. 1).

Таблиця 1

Аудиторна робота (поточне накопичення балів)	Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
	екзамен	
Мах 60%	Мах 40%	Мах 100%
Тема 1. Тема 2. Тема 3. ... Тема 5. Самостійна робота		

¹Тобто даний рейтинг є додатковим і у разі перевищення 100 бальної шкали зменшується на ту кількість балів які її перевищують. Наприклад, *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) – 55 балів, *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи) – 35 балів, *рейтингові бали за наукову роботу* – 20 балів, сума 55+35+20=110, *загальний рейтинг компетентності здобувача вищої освіти* - 100 балів.

Важливо пам'ятати, що бали це не число, що отримуються в результаті вимірювань і обчислень, а приписане оціночне судження. Виставляючи бали, науково-педагогічний працівник має їх обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика оцінювання рівня компетентності здобувача

Бали	Критерій оцінювання компетентності
2 ²	<p>Незадовільний рівень компетентності. У здобувача відсутні знання навчального матеріалу або він відмовляється відповідати на запитання, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. Здобувач має <i>фрагментарні знання</i>, що базуються на попередньому досвіді. Не здатен формулювати визначення понять, класифікаційні критерії та тлумачити їхній зміст. Не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.</p>
3	<p>Достатній рівень компетентності. Здобувач має <i>базові знання</i> з навчальної дисципліни. Формулює юридичні поняття, класифікаційні критерії, але допускає інтерпретаційні помилки. Може виокремити ознаки явища та їх охарактеризувати (риси, властивості, аспекти). Відповідь надається за одним джерелом навчальної літератури. При відтворенні знань застосовує репродуктивний тип мислення, відсутнє системне викладення навчального матеріалу. Не вміє доказово обґрунтовувати свої судження, допускає неточності при використанні знань для вирішення практичних завдань.</p>
4	<p>Добрий рівень компетентності. Здобувач має <i>ґрунтовні знання</i> навчального матеріалу, але під час відповіді допускає незначні помилки. Володіє категоріально-понятійним апаратом та здатен використовувати знання для вирішення практичних завдань. Може охарактеризувати склад (зміст) явища (або внутрішню побудову явища) та його елементів. Може обґрунтувати призначення явища, яке конкретизується у його функціях (напрямах впливу на інші явища). Може навести подібність та відмінність з іншими спорідненими та протилежними явищами. Відповідь надається за декількома джерелами навчальної літератури, з посиланням на нормативно-правові акти та наведенням прикладів. При відтворенні знань застосовує продуктивний тип мислення.</p>
5	<p>Відмінний рівень компетентності. Здобувач має <i>системні знання</i> глибоко і повно засвоїв увесь навчальний матеріал, в якому легко орієнтується, володіє категоріально-понятійним апаратом, вміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Може навести особливості інтерпретації правових явищ в різних теоріях, загальне та відмінне в різних позиціях вчених, як в національному так і в міжнародному та європейському праві (в межах часу, предмету, простору). Здатен обґрунтувати перспективи розвитку правових явищ в Україні. Відповідь надається на основі знань державних програм, концепцій, проектів нормативно-правових актів, а також наукових досліджень вітчизняних та закордонних вчених. Даний рівень компетентності передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і в письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення. При відтворенні знань застосовує евристичний тип мислення.</p>

²Здобувачу слід пам'ятати, що отримання зазначеного балу негативно впливає на загальний рейтинг компетентності і може привести до академічної заборгованості.

Рейтинг компетентності з навчальної роботи здобувача з дисципліни, визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу здобувача, отриманого на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни та помноженого на коефіцієнт K_1 ($K_1=60:5=12$) з округленням результату до цілого числа.

Середній бал здобувача визначається шляхом додавання усіх балів отриманих на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни, поділених на кількість відповідей здобувача з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)³. При визначенні середнього балу здобувача необхідною умовою його зарахування є те, що відповідні бали мають бути отримані здобувачем не менше як на 50% занять з навчальної роботи. У разі не виконання зазначеної умови або коли середньоарифметичний бал здобувача менший 2,5 здобувач вважається таким, що має академічну заборгованість яку зобов'язаний ліквідувати шляхом відпрацювання тем програми навчальної дисципліни з яких не має відповідних балів.

8.3.2.2. Рейтинг з підсумкового контролю здобувачів

Відповідно до навчального плану підсумковий контроль із навчальної дисципліни «Актуальні проблеми сімейного права», що забезпечуються кафедрою передбачений у формі екзамену (для денної та заочної форм навчання).

Підсумковий контроль із перевірки компетентності з навчальних дисциплін, що забезпечуються кафедрою складається письмово або усно за білетами підсумкового контролю які пропонуються здобувачу. Максимальна кількість балів з підсумкового контролю здобувачів становить 40 балів.

Кількість білетів підсумкового контролю має перевищувати кількість здобувачів у навчальній групі не менше ніж на 5 одиниць. Кількість питань в білеті підсумкового контролю з навчальних дисциплін визначається кафедрою з урахуванням специфіки дисципліни⁴.

Оцінювання компетентності здобувача під час підсумкового контролю здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне питання. Виставляючи рівень компетентності, науково-педагогічний працівник має його обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 2).

Рейтинг компетентності з підсумкового контролю здобувача визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу здобувача отриманого за кожне питання білету підсумкового контролю помножене на коефіцієнт K_2 ($K_2=40:5=8$) з округленням результату до цілого числа.

Середньоарифметичний бал здобувача з підсумкового контролю визначається шляхом додавання усіх балів отриманих за кожне питання білету підсумкового контролю поділених на кількість питань білету з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)⁵.

³Наприклад, з дисципліни навчальним планом передбачено 5 семінарських та практичних занять. Для того щоб не мати академічної заборгованості здобувач має відповідати більше ніж на 50% занять тобто на 3 парах. Отже, виконуючи зазначену вимогу він працював на першому занятті і отримав 3 бали, на другому занятті він не підготувався і отримав 2 бали (які в подальшому пересклав на 4), на третьому занятті здобувач був відсутній з поважної причини, отримав «Н», яку в подальшому пересклав на 3 бали, на останньому – 4 бали. Середньоарифметичний бал складає загальна сума балів поділена на кількість оцінок $(3+2+4+3+4):5=3,2$. Відповідно рейтинг компетентності з навчальної роботи здобувача буде $3,2 \times 12 = 38,4 \approx 38$.

⁴Наприклад, два теоретичних питання, одне практичне, одне питання з переліку питань що виноситься на самостійну роботу.

⁵Наприклад, здобувач відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів, за четверте 2 бали. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((3+4+5+2):4) \times 8 = 28$. Або інший приклад, здобувач відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((3+4+5):3) \times 8 = 32$. Або ще приклад, здобувач відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 4 бали, за

8.3.3. Рейтинг наукової роботи здобувача

За результатами семестрової наукової роботи здобувача його рейтинг компетентності з дисципліни може бути підвищений з урахуванням рівнів результативності такої роботи.

Рейтингові бали за наукову роботу здобувачів нараховуються з урахуванням рівнів результативності цієї роботи. Відповідні значення рівнів та додаткові бали визначаються згідно з таблицею (табл. 3).

Таблиця 3

Характеристика оцінювання рівня творчих досягнень здобувача

Результати творчої роботи здобувача	Рівень результативності та додаткові бали
Стаття у факультетському (інститутському) збірнику, призове місце на конкурсі наукових робіт здобувачів (здобувачів, студентів) факультету (інституту), приз за експонат на виставці здобувачських (студентських) робіт, доповідь на факультетській (інститутській) науковій конференції та ін.	I рівень, факультетський (інститутський) – 5 балів
Ті ж досягнення на заходах академічного рівня, прийняття до розгляду заявки на патент та ін.	II рівень, академічний – 10 балів
Ті ж досягнення на заходах міжвузівського рівня чи МОН, МВС декілька досягнень II рівня, участь у республіканських виставках, національних олімпіадах, отримання державного патенту, заявка на закордонне патентування.	III рівень, міністерський, міжвузівський – 15 балів
Статті в міжнародних збірниках та журналах, доповіді на міжнародних конференціях і семінарах, участь у міжнародних олімпіадах, конкурсах та виставках, отримання закордонного патенту.	IV рівень, міжнародний – 20 балів

друге 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((4+5) \div 2) \times 8 = 36$.

8.4. Фіксація результатів компетентності здобувача

Для занесення результатів компетентності здобувача у відомість обліку успішності, залікову книжку здобувача використовується таблиця співвідношення між рейтингом здобувача та ECTS оцінками (табл. 4).

Таблиця 4

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	F _x	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна та з урахуванням дистанцій

9.1. Під час проведення занять в очному (offline) режимі використовуються наступні засоби програмного забезпечення:

інтерактивні, мультимедійні проектори, комп'ютери, планшети, інтерактивна дошка.

9.2. Під час проведення занять в змішаний (blended) режимі використовуються наступні засоби програмного забезпечення:

доступ до дистанційних навчальних курсів дисциплін на офіційному вебпорталі НАВС через мережу Інтернет.

9.3 Під час проведення занять без очної складової в дистанційному режимі (online) за вибором викладача використовується:

програмне забезпечення через мережу Інтернет.

10. Перелік питань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

Перелік контрольних питань формується відповідно до структури програми навчальної дисципліни і містить наступні питання:

1. Концепція державної сімейної політики в Україні та проблеми її реалізації.
2. Конституція України, інші законодавчі акти про сім'ю.
3. Поняття та значення сімейного права у системі національного права.
4. Поняття майнових відносин між батьками і дітьми. Управління майном дитини.
5. Поняття сім'я в сімейному законодавстві
6. Поняття шлюбу та сім'ї у сімейному праві України
7. Сім'я як окремий правовий інститут і об'єкт правового регулювання.

8. Поняття «член сім'ї» - термінологічні проблеми
9. Поняття шлюбу та сім'ї у сімейному праві України.
10. Типи шлюбу в Україні.
11. Поняття інституту спорідненості
12. Проблеми визнання шлюбу недійсним.
13. Суб'єкти та об'єкти сімейних правовідносин.
14. Проблематика визначення правоздатності та дієздатності у сімейному праві.
15. Родинні стосунки та їх юридичне значення.
16. Умови вступу до шлюбу.
17. Перешкоди до укладення шлюбу.
18. Порядок укладення шлюбу.
19. Поняття та випадки припинення шлюбу.
20. Порядок укладення шлюбу за іноземним законодавством: порівняльна характеристика.
21. Порядок укладення шлюбу з іноземним елементом
22. Правове регулювання припинення шлюбу з іноземним елементом
23. Колізійні проблеми визначення походження дитини.
24. Юридичні наслідки розірвання шлюбу та визнання шлюбу недійсним.
25. Режим окремого проживання подружжя.
26. Оспорювання батьківства, материнства.
27. Перешкоди до укладення шлюбу.
28. Поняття майнових відносин між батьками і дітьми. Управління майном дитини.
29. Добровільний порядок встановлення походження дитини. Реєстрація народження дитини.
30. Відібрання дитини без позбавлення батьків батьківських прав.
31. Принципи сімейного права.
32. Джерела правового регулювання сімейних відносин.
33. Порядок укладення та зміст шлюбного договору. Підстави розірвання та визнання шлюбного договору недійсним.
34. Правові підстави виникнення між подружжям обов'язків щодо утримання.
35. Судова практика у справах щодо захисту прав дитини в Україні.
36. Захист сімейних прав українських громадян за кордоном.
37. Захист громадян України, усиновлених іноземцями.
38. Зміна розміру аліментів. Звільнення від обов'язку утримувати дитину та припинення права на аліменти.
39. Строки, передбачені сімейним законодавством. Позовна давність у сімейному праві.
40. Вирішення спорів щодо місця проживання дітей.
41. Патронат як форма виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
42. Припинення права спільної сумісної власності подружжя. Способи поділу спільного майна.
43. Загальна характеристика особистих немайнових та майнових прав та обов'язків батьків.
44. Поняття та загальна характеристика особистих немайнових прав та обов'язків подружжя.
45. Правові наслідки застосування до батьків санкції у вигляді позбавлення батьківських прав.
46. Особи, які можуть бути усиновлювачами.
47. Проблеми усиновлення як форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
48. Обов'язок щодо утримання інших членів сім'ї та родичів.

49. Споріднення та свояцтво, їх юридичне значення.
50. Підстави виникнення батьківських прав та обов'язків.
51. Проблеми встановлення факту батьківства (материнства) за рішенням суду.
52. Розірвання шлюбу в судовому порядку та в державних органах реєстрації актів цивільного стану.
53. Роль шлюбного договору у регулюванні сімейних правовідносин.
54. Особливості розгляду справ про поновлення шлюбу.
55. Особливості позбавлення батьківських прав в Україні та державах ЄС-порівняльний аспект.
56. Проблематика поновлення у батьківських правах .
57. Права батьків і дітей: міжнародно-правовий аспект.
58. Шлюбний договір.
59. Правовий режим спільного і роздільного майна подружжя.
60. Колізійні проблеми аліментних зобов'язання подружжя.
61. Правове становище опікунів та піклувальників в порівняльному аспекті.
62. Особливості встановлення опіки і піклування в Україні.
63. Особливості встановлення правового статусу дитини над якою встановлено опіку і піклування.
64. Інститут патронату: особливості, проблематика.
65. Правовий порядок усиновлення дітей в Україні (в тому числі іноземними громадянами).
66. Роль органів опіки та піклування у захисті прав дітей, позбавлених батьківського піклування.
67. Проблеми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування та шляхи вирішення (законодавчий аспект).
68. Підстави та наслідки позбавлення батьківських прав.
69. Відібрання дітей без позбавлення батьківських прав.
70. Порядок поновлення в батьківських правах.
71. Дитячі будинки сімейного типу: порівняльна характеристика з іншими видами влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.
72. Особливості правового статусу іноземців та осіб без громадянства у сімейних відносинах.
73. Проблеми права батьків та дітей на майно в сім'ях з іноземним елементом.
74. Проблема визнання шлюбу, укладеного за межами України.
75. Визначення заборгованості за аліментами – колізійні аспекти.
76. Питання пов'язані з визнанням батьківства в Україні і за кордоном.
77. Проблеми, пов'язані з вивезенням дитини з однієї країни в іншу.
78. Проблеми захисту громадян України, усиновлених іноземними громадянами за кордоном.
79. Проблеми контролю за усиновлювачами щодо дотримання прав усиновлених дітей.
80. Встановлення опіки та піклування над іноземними громадянами на Україні і над громадянами України іноземцями.
81. Поняття прийомної сім'ї.
82. Особисті майнові та немайнові права подружжя, один з яких іноземець.
83. Порядок усиновлення іноземців громадянами України.
84. Порівняльна характеристика дитячого будинку сімейного типу та прийомної сім'ї.
85. Прийомні батьки. Обов'язки прийомних батьків по вихованню та розвитку дітей.
86. Прийомні батьки як законні представники прийомних дітей.
87. Прийомні діти. Влаштування дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування, до прийомної сім'ї.

88. Проблемні питання в правовому регулюванні дитячого будинку сімейного типу.
89. Дитячий будинок сімейного типу.
90. Батьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу (законодавчі вимоги, статус).

11. Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996р. № 254к/96ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1618-15>.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 04.08.2020).
4. Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 07.10.2002 р., ратифікована Україною 10 лютого 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/997_009.
5. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р., ратифікована постановою Верховної Ради України 27 лютого 1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_021.
6. Земельний кодекс: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2768-14>.
7. Сімейний кодекс: Кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2947-14>.
8. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. №39. Ст. 383.
9. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
10. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>.
11. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 564. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF>.
12. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 565. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-%D0%BF>.
13. Про затвердження Порядку стягнення аліментів на дитину (дітей) у разі виїзду одного з батьків для постійного проживання в іноземній державі, з якою не укладений договір про надання правової допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2002 р. № 1203. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1203-2002-%D0%BF>.
14. Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної імунології бюро судово-медичної експертизи: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.1995 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-95#Text>.
15. Про затвердження Правил державної реєстрації актів громадянського стану в Україні: Наказ Міністерства юстиції від 18.10.2000 р. № 52/5. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00>.
16. Про впорядкування ведення медичної документації, яка засвідчує випадки народження і смерті (Форма № 103/о): Наказ МОЗ України від 08.08.2006 р. № 545. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1150-06>.
17. Про затвердження Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості, Порядку реєстрації живонароджених і мертвонароджених: Наказ МОЗ України від 29.03.2006 р. № 179. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0427-06>.

18. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: Наказ МОЗ України від 09.09.2013 р. № 787. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13>.

19. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 р. № 905. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF>.

20. Про внесення змін до Правил ведення закордонними дипломатичними установами України консульського обліку громадян України, які постійно проживають або тимчасово перебувають за кордоном, та дітей - громадян України, усиновлених іноземцями або громадянами України, які постійно проживають за кордоном: Наказ МЗС України від 03.11.2013 р. № 339. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z2188-13>.

Судова практика:

21. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Служби безпеки України, Державного комітету нафтової, газової та нафтопереробної промисловості України, Міністерства фінансів України щодо офіційного тлумачення положень пункту 6 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», частин четвертої і п'ятої статті 22 Закону України: Рішення Конституційного Суду України від 03.06.1999 р. № 5-рп/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v005p710-99>.

22. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини 1 статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес)

№ 18-рп/2004 від 01.12.2004 р. Офіційний Вісник України. 2004. № 50. Ст. 3288.

23. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення частини другої статті 211 Сімейного кодексу України (справа про різницю у віці між усиновлювачем та дитиною) № 3-рп/2009 від 03.02.2009 р. Офіційний Вісник України. 2009. № 11. Ст. 341.

24. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15.05.2006 р. № 3. Вісник Верховного Суду України. 2006. № 7.

25. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.03.2007 р. № 3. Вісник Верховного Суду України. 2007. № 5.

26. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 р. № 11. Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 1.

27. Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 07.02.2014 року № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14#Text>.

28. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: Постанова Верховного Суду України від 15.05.2006 N 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06#Text>.

29. Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Узагальнення Верховного Суду України від 24.11.2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/n0003700-08>

30. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 h/ № 9 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09#Text>.

31. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Верховного Суду України від 21.12.2007 № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07#Text>.

32. Щодо отримання згоди органів опіки та піклування: Лист Міністерства юстиції України від 25.07.2006 року № 19-50-556. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v-556323-06>.

33. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей від 08.10.2008 р. № 905. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/905-2008-%D0%BF>.

Основна

1. Сімейне право України : Навч. посібник для вузів / С.П.Індиченко, В.С.Гопанчук, О.В.Дзера, Л.А.Савченко; За ред. О.В.Дзери. Київ: Вентури, 1997. 272с.

2. Сімейне право України: Навч. посібник / С.П.Індиченко, В.С.Гопанчук, О.В.Дзера, Л.А.Савченко; За ред. Л.А.Савченко. Київ: Вентури, 1997. 271с.

3. Сімейне право України: Підручник для студентів юридичних вузів і ф-тів // Т.О.Ариванюк, І.А.Бірюков, В.С.Гопанчук та інш.; За ред. В.С.Гопанчука. Київ: Вид-во «Істина», 2002. 299с.

4. Цивільне та сімейне право України: Навч.-практич. посіб. / Каф. цивільного права Одеської нац. юрид. акад.; Є.О.Харитонов, О.М.Калітенко, В.М.Зубар та ін.. Харків: Одиссей, 2004. 639с.

5. Сімейне право України : Підручник / За ред. Ю.С.Червоного. Київ: Істина, 2004. 400с.

6. Сімейне право України: Підручник / Мін-во освіти і науки України; За заг. ред. В.І.Борисової, В.Жилінкової. Київ: ЮрІнком Інтер, 2004. 299с.

7. Сімейне право України: Нотаріат. Адвокатура. Суд : Науково-практ. посібник у 2-х к. Кн.1: / Центр прав. досліджень Фурси; С.Я. Фурса, ред., Л.Ю.Драгневич, О.С. Пульнева, Є.І. Фурса. Київ: 2005. 894с.

8. Сімейне право України (у схемах): Навч. посіб. / Авт.: В.І.Бобрик, В.П.Мироненко, Н.В.Павловська, С.А.Пилипенко. Київ: Атіка, 2005. 159с.

9. Сімейне право України: Підручник / Мін-во освіти і науки України; За заг. ред. В.І.Борисової, І.В.Жилінкової. К.: ЮрІнком Інтер, 2006. 263с.

10. Сімейне право України : Навч. посіб. / Одеська нац. юрид. акад.; За ред. Є.О.Харитонова. Київ: Істина, 2008. 193с.

11. Сімейне право України: Підручник / За заг. ред. В.І.Борисової, І.В.Жилінкової.-2-ге вид.,перероб. і доп. / МОН України. Київ: ЮрІнком Інтер, 2009. 287с.

12. Сімейне право України: підруч. для студ. ВНЗ / Одеська нац. юрид. акад.; за ред. Є.О.Харитонова, Н.Ю. Голубевої. Київ: Істина, 2010. 319с.

13. Сімейне право України: підруч.: Л.М.Баранова, В.І.Борисова, І.В.Жилінкова, ред. та ін. / МОН України. Київ: ЮрІнком Інтер, 2011. 260с.

14. Сімейне право України: підручн. / за заг. ред. В.І. Борисової, В.І.Жилінкової; МОН України. Київ: ЮрІнком Інтер, 2011. 260с.

15. Сімейне право України: плани семінар. та практ. занять / МВС України, НАВС, Каф-ра цивільн. права і процесу; Уклад. Мироненко В.П. Київ: 2011. 34с.

16. Сімейне право України: плани семінар. та практ. занять / МВС України. НАВС. Каф-ра цивільн. права і процесу; Уклад. Мироненко В.П. Київ: НАВС, 2011. 34с.

17. Сімейне право: практикум: навч. посібник / [Т.В. Боднар та ін.] ; відп. ред.: д-р юрид. наук, проф. Т.В. Боднар, канд. юрид. наук, доц. О.В. Михальнюк; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Юрид. ф-т, Каф. цивіл. права. Київ: Правова Єдність: Алерта, 2019. 131с.

18. Сімейне право України : підручник / [Т.В. Боднар та ін.] ; за заг. ред. проф. Т.В. Боднар та О.В. Дзери. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 519с.
19. Сімейне право України: підручник / [Боднар Т.В., Гопанчук В.С., Дзера О.В. та ін. ; за заг. ред. Т.В. Боднар, О.В. Дзери]. – 2-ге вид., стер. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 519с.
20. Цивільне та сімейне право Ч.2. : навч.-метод. комплекс / Ук. Ю. О. Заїка, Н. В. Демиденко, О. О.Лов'як, С. А. Пилипенко; МВС України, НАВС, Каф-ра цивільного права і процесу. Київ: 2013. 291с.
21. Цивільне та сімейне право Ч.1. : навч.-метод. комплекс / Ук. Ю. О. Заїка, Н. В. Демиденко, О. О.Лов'як, С. А. Пилипенко / МВС України, НАВС, Каф-ра цивільного права і процесу. Київ: НАВС, 2013. 291с.
22. Апопій І.В. Сімейне право України: навч. посіб. для студ. ВНЗ / МОН України. Львів. комерційна акад.. Київ: Центр учб. літ, 2010. 355с.
23. Апопій І.В. Сімейне право України: навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ: Центр учб. літ, 2011. 359с.
24. Дякович М.М. Сімейне право: Навч. посібник / МОН України. Львів. нац. ун-т ім. Ів. Франка. Київ: Правова Єдність, 2009. 511с.
25. Дякович Мирослава Михайлівна Сімейне право України: навч. посіб. /Львів. нац. ун-т. Київ: Правова єдність, 2012. 551с.
26. Дяченко С.А. Цивільне та сімейне право України Ч.2. : Навчально-методичні вказівки, плани семінарських занять / МВС України. НАВСУ. Каф. цивільного права. Київ: 2001. 36с.
27. Левченко А.М. Сімейне право в системі права. Розвиток сімейного законодавства: Магістерська робота ..., СД / МВС України.НАВС, Каф-ра цивільного права і процесу. Київ: 2011. 156с.
28. Лепех С. М. Сімейне право України: навчальний посібник / С. М. Лепех. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 318 с.
29. Мироненко В.П., Пилипенко С.А. Сімейне право України: Підручник // МОН України; За заг. ред. В.П.Мироненко. Київ: Правова єдність, 2008. 477с.
30. Ромовська З.В. Українське сімейне право. Академічний курс: підруч. // Мін-во освіти і науки України. Київ: Правова єдність, 2009. 498с.
31. Сімейне право України: Посіб. для підгот. до іспитів // Ю.Ф.Іванов, М.В.Іванова. Київ: Паливода А.В., 2015. 239с.
32. Сімейне право України: Підручник / За заг. Ред. В.П. Мироненко. К.: Правова єдність, 2008. 477с.
33. Чурпіта Г. В. Захист сімейних прав та інтересів у порядку несповного цивільного судочинства : [моногр.]. Київ: Алерта, 2016. 434 с.

Додаткова:

34. Антонова О.Р. Конституційно-правове регулювання шлюбу і сім'ї в американських та азіатських державах. *Інвестиції: практика та досвід : науково-практичний журнал*. Київ, 2019. № 8, квітень. С. 111-115.
35. Антонова О.Р. Конституційно-правові засади шлюбу і сім'ї: проблеми термінологічного визначення та удосконалення. *Юридична Україна : щомісячний науковий журнал*. Київ, 2017. № 7/8 (175/176). С. 4-11.
36. Аверина К. Н. Особенности правового регулирования брачно-семейных отношений, осложненных иностранным элементом. *Международное право и международные организации*. 2012. № 4. С. 67–76.
37. Актуальні проблеми спадкового права: [навч. посіб.] / За ред. Ю. О. Заїки, О. О. Лов'яка. Київ: КНТ, ЦУЛ, 2014. 336 с.
38. Антокольская М.В. Лекции по семейному праву: Учеб. пособие. Москва: Юристъ, 1995. 180с.
39. Антокольская М.В. Семейное право. Учебник. Москва: Юристъ, 2002. 336с.

40. Ахмач Г.М. Договірний порядок урегулювання аліментних зобов'язань щодо утримання батьками своїх дітей: проблеми і перспективи розвитку. *Актуальні проблеми держави і права, збірник наукових праць*. Одеса. Юридична література, 2008. 340с.
41. Багрова Н.В. Суб'єкти брачного договору. *Юрист*. 2008. № 2 С.18-21
42. Балюк Ю. Способи набуття права спільної власності фізичними особами на житло. *Підприємництво, господарство і право*, 2014. № 11. С.8 -12
43. Бартоле Е. Міжнародне усиновлення: погляд на питання з точки зору прав людини. *Право США*. 2012. № 1/2. С. 291–310.
44. Білик О.О. Співвідношення фактичної сепарації і режиму окремого проживання подружжя в сімейному праві України. *Часопис Київського університету права: Український науково-теоретичний часопис*. 2013. №4. С. 206 -210.
45. Бірюков І.А. До законодавчого визначення поняття шлюбу. *Часопис Київського університету права : український науково-теоретичний часопис*. Київ, 2017. № 1. С. 136-140.
46. Бородаєнко А. А. Деятельность Международной комиссии гражданского состояния по обеспечению прав внебрачных детей. *Современное право*. 2011. № 3. С. 116–119.
47. Будзінська О. Правові аспекти усиновлення українських дітей, які є громадянами України, іноземцями. *Юридичний журнал*. 2009. № 2. С. 39–44.
48. Володина Н. В. Семейно-брачные отношения в современном мусульманском, иудейском и индуистском праве. *Современное право*. 2012. № 12. С. 133–139.
49. Войнаровська, О. Фактичні шлюбні відносини як одна із форм співжиття жінки та чоловіка. *Юридична Україна: Щомісячний правовий часопис*. 2015. №3. С. 45 – 54
50. Гошовська Я.А. Посвідчення шлюбного договору як форма реалізації сімейних прав у нотаріальному процесі. *Цивілістична процесуальна думка : науково-практичний журнал*. Київ, 2017. № 1. С. 13-17
51. Губанова О. В. Проблемні питання організаційно-правового регулювання міжнародного усиновлення. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. Київ, 2010. № 4. С. 18–22.
52. Гузь Л. Є., Гузь А. В. Судово-практичний коментар до Сімейного кодексу України. Навчальний посібник. Харків: Видавничий будинок «ФАКТОР», 2011. 576 с.
53. Дякович М. М. Сімейне право України: Навчальний посібник. — 2-ге вид., виправл. і доп. Київ: Правова єдність, 2012. 551 с.
54. Євко В.Ю. Визнання шлюбу недійсним як захід відповідальності у сімейному праві. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ : збірник наукових праць*. Харків, 2017. № 3 (78). С. 164-172.
55. Ієвіня О. Регулювання укладення шлюбу у міжнародному приватному праві. *Нотаріат для вас*. 2009. № 12. С. 29–37.
56. Жилінкова І. В., Антошкіна В. К., Д'ячкова Н. А., Москалюк В. Ю. та ін. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. Жилінкової І. В. Харків, 2008. 855 с.
57. Калакура В. Колізійне регулювання укладення шлюбу з участю іноземного елемента. *Юридична Україна*. 2009. № 10. С. 127–134.
58. Калакура В. Принципи колізійного регулювання в міжнародному сімейному праві. *Вісник Київського Національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки*. 2009. Вип. 80. С. 40–43.
59. Калакура В. Я. Правове регулювання відносин батьків і дітей у міжнародному сімейному праві. *Університетські наукові записки / Хмельн. ун-т упр. та права*. 2009. № 3. С. 81–87.
60. Калакура В. Я. Проблеми колізійного регулювання сім'ї та шлюбу в міжнародному приватному праві. *Право України*. 2013. № 7. С. 145–153.

61. Кернична С. Я. Правове регулювання спадкування та заповітів в європейському законодавстві. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2010. Вип. 47. С. 378–382.
62. Кожевникова В. Правове регулювання укладення шлюбів громадянами України у Федеративній Республіці Німеччина. *Вісник прокуратури*. 2010. № 1. С. 117–124.
63. Комарук І. А. Шляхи вирішення питань, пов'язаних з міжнародним усиновленням: Гаазька Конвенція про захист дітей та співпрацю щодо міжнародного усиновлення від 29 травня 1993 року. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2010. Вип. 48. С. 572–577.
64. Комарук І. Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інші форми сімейного утримання. *Юридичний журнал*. 2010. № 2. С. 32–35.
65. Кравченко Н. Міжнародне усиновлення бути чи не бути? *Вісник прокуратури*. 2013. № 5. С. 78–86.
66. Килинник Н. Застосування інституту медіації в справах про розірвання шлюбу. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2019. № 5 (279). С. 24-27.
67. Кисіль В.І. Колізійне регулювання майнових відносин подружжя в Україні: теорія і практика. *Актуальні проблеми міжнародних відносин : збірник наукових праць*. Київ, 2018. Вип. 137. С. 48-57.
68. Курдельчук Д. Міжнародне спадкування – це складно і просто. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2012. № 1. С. 193–196.
69. Маркова О. В. Алиментные обязательства в международном частном праве. *Международное публичное и частное право*. 2011. № 3. С. 24–29.
70. Кирилових А. А. Семейное право. Курс лекций. Учеб. пособие. Москва: Книжный мир, 2010. 128 с.
71. Мироненко В. Особливості усиновлення дітей-громадян України іноземними громадянами. *Нотаріат для вас*. 2012. № 5. С. 33–39.
72. Кухарев О. Є. Спадкове право України : навч.-практ. посіб. / О. Є. Кухарев. Київ: Правова єдність : Алерта, 2013. 328 с.
73. Липець, Л. В. Міжнародне усиновлення: проблеми та шляхи вирішення. *Юридична наука*. 2015. №5. С. 16 - 29.
74. Мельниченко О.В. Правове становище подружжя за законодавством України та країн ЄС. *Часопис Київського університету права: Український науково-теоретичний часопис*. 2013. №4. С. 223 - 226.
75. Приданов А. Н. Правовые проблемы, приводящие к нарушению прав и интересов детей в процессе их усыновления иностранными гражданами. *Современное право*. 2013. № 2. С. 71–74.
76. Розгон О. В. Актуальні питання міжнародного усиновлення у світлі міжнародного законодавства. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2010. № 945. С. 121–125.
77. Розгон О. В. Поняття сім'ї в національному й міжнародному аспектах. *Проблеми законності*. Х., 2008. Вип. 99. С. 91–96.
78. Розгон О. Феномен міжнародного усиновлення. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2011. № 2. С. 49–59.
79. Розгон О. Шлюб громадянина України з іноземцем на території України. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2012. № 1. С. 321–326.
80. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. Київ: Правова єдність. 2009. 428 с.
81. Ромовська З. Україна творить європейське сімейне право. *Право України*, 2013. № 10. С.9 – 18
82. Руда О. Правовий режим майна подружжя в міжнародному приватному праві. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ, 2010. Вип. 88, ч. 1. С. 116–119.
83. Семейное право: Учебник для студентов вузов / под ред. П. В. Алексия, И. В.

- Петрова, А. Н. Кузбагарова. — 4-е изд., перераб. и доп. Москва: ЮНИТИ ДАНА: Закон и право. 2009. 335 с.
84. Сімейне право України: Навч. посібник / Апопій І. В. Київ: ЦУЛ, 2010. 360 с.
 85. Сімейне право України: Підручник / За ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубевої. Київ: Істина, 2010. 320 с.
 86. Сімейне право України: підручник / Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. — 4-те вид., перероб. і доп. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 320 с.
 87. Сімейне право: Нотаріат. Адвокатура. Суд: Науково-практичний посібник: У 2 кн. / Драгнева Л. Ю., Пульнева О. С., Фурса Є. І., Фурса С. Я. та ін. / За заг. ред. С. Я. Фурси. Київ: Видавець Фурса С. М., 2005. 876 с.
 88. Сімейне право: підручник / за заг. ред.: В. І. Борисова, І. В. Жилінкова. — 4-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2012. 322 с.
 89. Семейное право.: Учебник, под ред. П.В.Крашенинникова, Москва: Изд. Статус, 2008. 302 с.
 90. Сібільов М. Базові моделі регулювання договірних відносин за новим Цивільним кодексом України. *Українське комерційне право*. Київ, 2003. № 4. С. 17–21.
 91. Сімейне право України: Підручник /за ред. Гопанчука В.С. Київ: Істина, 2002. 304.с
 92. Сімейне право: Нотаріат, Адвокатура, Суд: Науково-практичний пос. /у 2-х кн. Кн.1/ Л.Ю.Драгнєвич, О.С.Пульнева, Є.І.Фурса, С.Я.Фурса; За заг. ред. С.Я.Фурси. Київ: Вид. Фурса С.Я., 2005. 896с.
 93. Сімейне право України: Підруч./За ред. Ю.С.Червоного. Київ: Істина, 2004. 400с.
 94. Сімейне право України: Навчальний посібник / За ред. Є.О. Харитонова. Київ: Істина, 2008. 200 с.
 95. Сімейне право України: Підручник//Л.М.Баранова, В.І.Борисова, І.В.Жилінкова та ін.; за заг. ред.В.І.Борисової та І.В.Жилінкової. — 4-те вид., перероб і допов. Харків:Право, 2012. 322с
 96. Солтис Н. Визначення спадкового договору з участю подружжя. *Юридична Україна: Щомісячний правовий часопис*. 2014. №9. С. 41 - 46.
 97. Спасибо-Фатєєва І. Правові режими спільного майна подружжя. *Право України*. 2013. № 10. С.77 – 84
 98. Тарусина Н.Н. Брак как вид семейно – правового договора. *Вестник Ярославского государственного университета*, 2007. № 5. С.53–58
 99. Ульяненко О.О. Шлюбний договір в сімейному прав України: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец.12.00.03. Київ, 2003. 20с.
 100. Ульяненко О.О. Значення інституту шлюбного договору. Його зв'язок з іншими видами договорів у світлі нового сімейного законодавства. *Вісник прокуратури*. 2003. № 3 С. 80-84.
 101. Цивільне право: підручник: у 2 т. Т.1 / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, Т.І.Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л.Яроцького. Харків: Право, 2011. 656 с.
 102. Фурса. С.Я. Шлюбний контракт в нотаріальному процесі. *Право України*. 2002. №5. С. 55– 62.
 103. Шинковенко Р. Характеристика брачного договору. Аналіз правового інституту брачного контракта в соответствии с законодательством Украины. *Юридическая практика*. 2006. № 26.С. 23.
 104. Євко В. Ю. Основні протиріччя правового регулювання міждержавного всиновлення в Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 12. С. 46–54.
 105. Явор О.А.Функції шлюбного контракту в сімейному праві України: автореф. дис. ...канд. юрид. наук.: спец 12.00.03. Харків,1996 18с.

106. Яніцька А. І. Процесуальні особливості оформлення усиновлення громадянами України та іноземними громадянами. *Актуальні проблеми держави і права*. О., 2012. Вип. 66. С. 389–394.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://zakon1.rada.gov.ua> – Законодавство України
2. <http://rada.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України
3. <http://www.president.gov.ua/> - Президент України
4. <http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України)
5. <http://www.minjust.gov.ua> – Міністерство юстиції України
6. <http://ww.ccu.gov.ua\uk\index> - Конституційний суд України
7. <http://www.scourt.gov.ua> - інформаційний сервер Верховного Суду України
8. <http://reyestr.court.gov.ua/> - Єдиний державний реєстр судових рішень
9. <http://court.gov.ua/sudy/> - Судова влада України
10. <https://hcj.gov.ua/> - Вища рада правосуддя
11. <http://nbuv.gov.ua> - Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
12. <http://www.univ.kiev.ua> – бібліотека Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
13. <http://www.library.ukma.kiev.ua> – наукова бібліотека Національного університету "Києво-Могилянська академія"
14. <http://www.osvita.org.ua/> - Освітній портал
15. <http://student.pp.ua/load> - Студентський портал України
16. <http://studrada.com.ua/libonline> - Центральний юридичний портал України
17. <http://ukr-pravo.at.ua/> - Правовий портал
18. <http://www.nbuv.gov.ua/nyub/journals.html>. - Наукова юридична періодика України
19. http://irbis-nbuv.gov.ua/info_law.html - Юридичні інформаційні ресурси
20. <http://jurconsult.net.ua/> - Всеукраїнських юридичний портал
21. <http://law.univ.kiev.ua/> - Сайт юридичного факультету Київського національного університету ім. Т. Шевченка